

จดหมายข่าว

พลับ

ห้องระดมวิชาการเกษตร
พ.ศ.เดือน.....พ.ศ.

ก้าวใหม่การวิจัยและพัฒนาการเกษตร

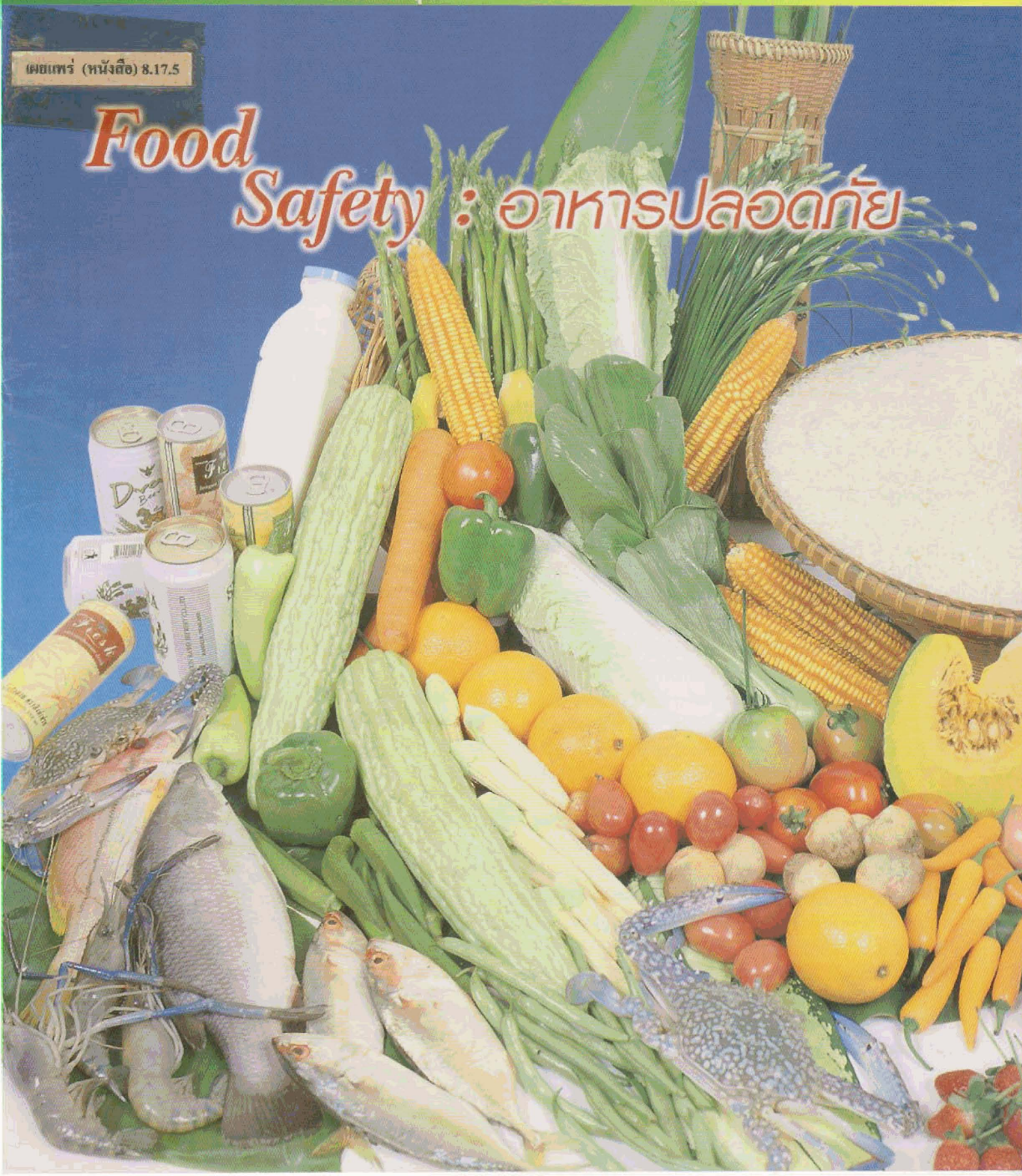
Food Safety : อาหารปลอดภัย	หน้า 2
GAP GMP HACCP สู่ Food Safety	หน้า 6
ความปลอดภัยด้านอาหาร และแนวทาง การจัดการลดความเสี่ยง	หน้า 9
กฎหมายการเกษตรที่ควรทราบ ตอน พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542	หน้า 12
ประชุมวิชาการอารักขาพืชแห่งชาติ	หน้า 16

ปีที่ 6 ฉบับที่ 5 ประจำเดือน มิถุนายน พ.ศ. 2546

ISSN 1513-0010

เผยแพร่ (หนังสือ) 8.17.5

Food Safety : อาหารปลอดภัย

Food Safety : อาหารปลอดภัย

ระหว่างวันที่ 7-8 มิถุนายน 2546 ที่ผ่านมา ฯพณฯ เนวิน ชิดชอบ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้มอบหมายให้กรมวิชาการเกษตร กรมประมง กรมปศุสัตว์ และสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ จัดสัมมนาสื่อมวลชน และผู้เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับเรื่อง Food Safety หรือ ความปลอดภัยด้านอาหาร ที่โรงแรมโซฟิเทล เซ็นทรัล หัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ การสัมมนานี้มีสื่อมวลชนเข้าร่วมสัมมนา ประมาณ 50 ท่าน จากทุกสาขา ทั้งหนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุ และโทรทัศน์ ซึ่งคาดหมายว่าสื่อมวลชนเหล่านี้ จะเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ความรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรการความปลอดภัยด้านอาหาร ซึ่งจะขอเรียกง่าย ๆ ว่า “อาหารปลอดภัย” กับประชาชนทั่วไป และเกษตรกรผู้ผลิตได้เป็นอย่างดี เพื่อเป็นการปูทางไปสู่ “Food Safety Year” หรือ ปีแห่งความปลอดภัยด้านอาหาร ในปีหน้า 2547...

ในการสัมมนานี้ นอกเหนือจากการชี้แจงนโยบายของ ฯพณฯ เนวิน ชิดชอบ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์แล้ว ได้มีการนำเสนอบทบาทของกรมวิชาการเกษตร กรมประมง กรมปศุสัตว์ และสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ เกี่ยวกับ Food Safety ด้วย และปิดท้ายการสัมมนา ด้วยการนำสื่อมวลชนและผู้สนใจ ไปศึกษาดูงานฟาร์มไก่เนื้อส่งออก ที่อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี การผลิตกล้วยหอมทองปลอดภัยของสหกรณ์การเกษตรท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี และเยี่ยมชมโรงงานแปรรูปสัตว์น้ำ ยูเนี่ยน ไพรเซ็น ไพรดัลส์ ที่จังหวัดสมุทรสาครด้วย

ทำไมต้องมีมาตรการอาหารปลอดภัย

ฯพณฯ เนวิน ชิดชอบ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กล่าวในพิธีเปิดการสัมมนาในครั้งนี้ โดยมีสาระสำคัญว่า ตั้งแต่ 1 มกราคม 2547 เป็นต้นไป รัฐบาลได้ประกาศให้เป็นปีแห่ง “Food Safety” ของคนไทย ทั้งนี้ด้วย ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี ตระหนักว่าเท่าที่ผ่านมา การบริหารจัดการปรับโครงสร้างการผลิตด้านการเกษตร ให้มีความสำคัญกับผลตอบแทนที่เป็นตัวเงินมากกว่าคุณภาพและมาตรฐานที่จะนำไปสู่ความปลอดภัยของผู้บริโภค ทุกรัฐบาลที่ผ่านมาต้องยอมรับว่า ผลผลิตทางการเกษตรของไทย มี 2 มาตรฐาน ประเทศไทยให้ความสำคัญด้านอาหารแก่ประชาชนไทย น้อยกว่าการให้ความสำคัญในเรื่องของคุณภาพชีวิตของคนในชาติอื่นที่นำเข้าสินค้าการเกษตร หรืออาหารจากประเทศไทย พูดย่าง ๆ คือ ของดีเราขายให้คนอื่น ของไม่ดีเก็บไว้กินเอง ผิดกับประเทศอื่นที่เขาให้ความสำคัญกับคนในประเทศมากกว่า ของดีต้องเก็บไว้กินเอง ของไม่ดีหรือดีน้อยกว่าส่งไปให้คนอื่น ด้วยวิธีคิดเช่นนี้ ต่างชาติจึงไม่ค่อยเชื่อถือในคุณภาพสินค้าเกษตรหรืออาหารจากประเทศไทย แม้ว่าจะมีการตรวจสอบและรับรองไปอย่างดีแล้วก็ตาม เพราะเขาคิดว่าประเทศไทยจะเหมือนกับประเทศอื่น คือ ของดีเก็บไว้กินเอง ของไม่ดีส่งไปให้คนอื่น แต่ประเทศไทยเองไม่ได้คิดเช่นนั้น

ตั้งนั้นต่อแต่นี้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จะต้องจัดการกระบวนการผลิตทั้งระบบให้เข้าสู่มาตรฐานเดียวกัน คุณภาพของสินค้าเกษตรและอาหารของไทยที่ส่งออกไปขายต่างประเทศ กับที่เก็บไว้บริโภคในประเทศจะต้องมีมาตรฐานคุณภาพเดียวกัน

ท่านรัฐมนตรีช่วยฯ เนวิน ชิดชอบ บอกว่า “นั่นคือที่มาของปีแห่ง

Food Safety ที่ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี ยอมไม่ได้ที่จะให้ประชาชนคนไทยเป็นประชาชนชั้น 2 ในเรื่องของความปลอดภัยทางการบริการ โดยความจริงการจัดการในเรื่องของ Food Safety กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ดำเนินการไปแล้ว แต่เราเป็นนัก Operation ไม่ใช่ นัก Promotion คนทั่วไปจึงอาจจะไม่ทราบว่ากระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ทำอะไรไปแล้ว ทั้งพืช ประมง และปศุสัตว์ การสัมมนาในครั้งนี้จึงต้องการจะสะท้อนให้สังคมได้เห็น ว่า ที่ผ่านมากกระทรวงเกษตรฯ ได้ทำอะไรไปแล้ว ต่อจากนี้จะทำอะไร จะใช้เวลาเท่าไร งบประมาณมากน้อยเพียงไร อยากให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาทราบว่า สังคมโลกขณะนี้ได้เปลี่ยนแปลงไปถึงไหน อย่างไร มีอะไรที่เราจะต้อง update พวกเราตัวเอง ให้รู้เท่าทันคนอื่น มีอะไรบ้างที่ต้องร่วมกันจัดการ สิ่งเหล่านี้คงพอจะชัดเจนและเยียวยาความรู้สึกของคนในกระทรวงเกษตรฯ ได้บ้างว่า ที่ผ่านมากใคร ๆ ต่างก็ตำหนิว่าคนในกระทรวงเกษตรฯ ไม่ทำงาน ไม่มีผลงานนั้น จริง ๆ เราทำอะไรไปแล้วบ้าง ต้องยอมรับว่า เราทำมากกว่าพูด เพราะเราคิดว่าการทำงานสักเรื่องหนึ่งให้สำเร็จนั้น อยู่ที่ Operation ในขณะที่คนอื่นใช้วิธี Promotion” ท่านรัฐมนตรีช่วยฯ เนวิน ผ่าคำคมที่กระทบใจใครบางคนไว้ในที่สัมมนา เมื่อวันที่ 7 มิถุนายน 2546

Food Safety คำนึงถึง

ท่านอธิบดี เอกภรจ์ แสงรักษาวงศ์ อธิบดีกรมวิชาการเกษตร ได้กล่าวถึงบทบาทของกรมวิชาการเกษตร ในเรื่องของ Food Safety ให้เป็นที่สัมมนา ซึ่งจะขอสรุปสาระสำคัญมาเสนอไว้ ณ ที่นี้

กรมวิชาการเกษตรเป็นหน่วยงานหลักในการตรวจสอบ และรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตร การตรวจสอบ ดำเนินการตลอดห่วงโซ่อาหาร (Food Chain) เริ่มจากแปลงเกษตรกรรมถึงโต๊ะอาหาร (From Farm to Table) และพัฒนาสู่การเป็นครัวของโลก โดยเกษตรกรผู้ผลิตต้องมีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีรายได้ที่มั่นคง ผู้บริโภคทั้งในประเทศและต่างประเทศต้องบริโภคอาหารที่มีความปลอดภัย ปราศจากสารพิษตกค้าง ภายใต้มาตรฐานเดียวกัน และอยู่บนพื้นฐานของวิทยาศาสตร์

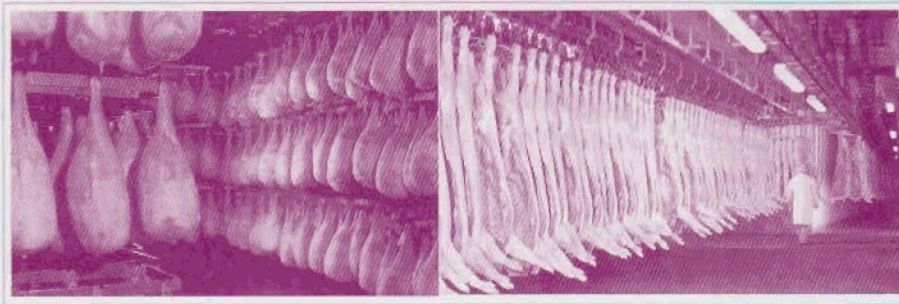

ยุทธศาสตร์ Food Safety ของกรมวิชาการเกษตร ในปี 2546-2547 แบ่งออกเป็น 4 ด้าน

1. การรับรองคุณภาพมาตรฐานและสุขอนามัยพืช ผักและผลไม้ส่งออก โดยดำเนินการตรวจสอบสารพิษตกค้าง และออกใบรับรองพืชผักผลไม้ที่ต้องตรวจสอบสารพิษตกค้างก่อนการส่งออกไว้ 12 ชนิด คือ ลำไยทุเรียน ลิ้นจี่ มังคุด มะขาม มะม่วง ส้มโอ หน่อไม้ฝรั่ง ชিং กระเจียบเขียว ข้าวโพดฝักอ่อน และพริก นอกจากนี้ยังมีโครงการพืชผักและผลไม้อนามัย โครงการนำร่องพัฒนาการผลิตพืชผักปลอดภัย หรือ โครงการ SAFE รวมทั้งการกำหนดปริมาณค่า MRL (Maximum Residue Limits) หรือปริมาณสารพิษตกค้างสูงสุดที่ยอมรับได้ในผลผลิตชนิดต่าง ๆ

2. การตรวจสอบและรับรองแหล่งผลิตพืชผักและผลไม้ ดำเนินการจดทะเบียนและรับรองแหล่งผลิตตามระบบเกษตรที่ดีที่เหมาะสม หรือ GAP (Good Agricultural Practice) ในกลุ่มพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ 27 ชนิด กลุ่มผัก และผลไม้ในโครงการพืชผักและผลไม้อนามัยและกลุ่มพืชผักในโครงการ SAFE

3. ตรวจสอบและรับรองโรงงานแปรรูปสินค้าเกษตรเพื่อการส่งออก ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพวัตถุดิบ กระบวนการผลิตตามระบบ GMP (Good Manufacturing Practice) และ HACCP (Hazard Analysis and Critical Control Point) ของโรงงานผลิตอาหาร โรงงานแปรรูปอาหารส่งออก และโรงงานแปรรูปอาหารทั่วไป

4. การพัฒนาและการเพิ่มประสิทธิภาพการตรวจสอบรับรองคุณภาพสินค้าเกษตร โดยดำเนินการควบคุมคุณภาพสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช การให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้สารเคมีต่อผู้ผลิต ผู้จำหน่าย และเกษตรกร สร้างจิตสำนึกร่วมกันในการใช้สารเคมีที่ถูกต้องและเหมาะสม

ยุทธศาสตร์ทั้ง 4 ด้านดังกล่าว มีรายละเอียดของเป้าหมายในระหว่างปี 2546 - 2547 ไว้อย่างชัดเจน เช่น กำหนดเป้าหมายการจดทะเบียนและรับรองแหล่งผลิตตาม GAP เอาไว้ 32,520 แปลง ตรวจสอบและรับรองสารพิษตกค้าง 33,000 ตัวอย่าง/ปี ตรวจสอบรับรองคุณภาพวัตถุดิบสำหรับโรงงานแปรรูปอาหาร 5,000 ตัวอย่าง/ปี ตรวจวิเคราะห์วัตถุดิบนำเข้า 14,000 ตัวอย่าง/ปี ตรวจสอบแหล่งผลิตแหล่งจำหน่ายวัตถุดิบราย 3,000 ตัวอย่าง/ปี การให้ความรู้ทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับ Food Safety กับเกษตรกร ผู้ประกอบการ และผู้ส่งออก 5,200 ราย

Food Safety ด้านประมง

อธิบดีลิทธิ บุญยรัตพันธุ์ อธิบดีกรมประมง ได้นำเสนอบทบาทของกรมประมงเกี่ยวกับ Food Safety ว่า กรมประมงดำเนินการให้สัตว์น้ำปลอดภัยใน 6 กิจกรรมหลัก คือ

1. การสร้างความเข้มแข็งของระบบการควบคุมตรวจสอบสัตว์น้ำและผลิตภัณฑ์จากแหล่งผลิตถึงการบริโภค และส่งออก รวมถึงการนำเข้า โดยการเพิ่มศักยภาพด้านบุคลากร อุปกรณ์เครื่องมือในการตรวจสอบให้เพียงพอ และการจัดระบบให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล และให้

ยอมรับของประเทศคู่ค้า การจัดระบบทวนสอบแหล่งที่มาของสินค้าเดิมจากภารกิจของกรมประมงที่มุ่งเน้นงานวิจัย พัฒนา เพื่อให้เกิดเทคโนโลยีการผลิต และการใช้ประโยชน์สัตว์น้ำ กรมประมงจำเป็นต้องสร้างเสริมศักยภาพในการควบคุม กำกับดูแลและตรวจสอบความปลอดภัยของการจับ การเพาะเลี้ยง การขนส่ง ดูแลรักษา การแปรรูป ผลผลิตสัตว์น้ำ และผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ

2. การพัฒนาระบบและการตรวจสอบและควบคุมการปฏิบัติในการผลิต เริ่มตั้งแต่การจับสัตว์น้ำจากแหล่งธรรมชาติ การเพาะเลี้ยงโดยมุ่งเน้นถึงการจัดการกระบวนการจับ และกระบวนการผลิตตามหลักการ Code of Practices และ GAP (Good Aquaculture Practices) ตลอดจนการเข้าสู่ระบบ Code of Conduct โดยการเผยแพร่กระบวนการจับและกระบวนการผลิตที่ถูกต้องตามมาตรฐานให้ชาวประมงและผู้เพาะเลี้ยงเข้าร่วมโครงการพัฒนาการผลิตเข้าสู่ระบบดังกล่าว รวมถึงการตรวจสอบ และการรับรองการผลิต ตั้งแต่โรงเพาะฟัก ฟาร์ม เรือประมง สะพานปลา ท่าเทียบเรือ และตลาดค้าสัตว์น้ำ เป็นต้น

3. การควบคุมตรวจสอบปัจจัยการผลิต ได้แก่ ยา อาหาร และสารผสมลวงหน้า โดยการตรวจควบคุมการนำเข้า ร่วมกับกระทรวงสาธารณสุข และกรมปศุสัตว์ การตรวจสอบการจำหน่าย การจดทะเบียน และตรวจสอบสูตรอาหาร การตรวจวิเคราะห์ และการตรวจสอบผู้ผลิตและผู้นำเข้า เพื่อให้ปัจจัยการผลิตปลอดภัยปลอดการปนเปื้อนของสารต้องห้าม และโรงงานผลิตได้มาตรฐาน GMP (Good Manufacturing Practices) และ HACCP (Hazard Analysis and Critical Control Point)

4. การควบคุมตรวจสอบโรงงานแปรรูปสัตว์น้ำ การควบคุมการผลิตในโรงงานแปรรูปสัตว์น้ำ เริ่มตั้งแต่การควบคุมแหล่งที่มาของวัตถุดิบ โดยที่วัตถุดิบมาจากแหล่งที่ปลอดภัยได้รับการตรวจสอบหรือรับรองมาตรฐานแล้ว รวมถึงสุขอนามัย กรรมวิธีการผลิต และระบบควบคุมคุณภาพให้เป็นไปตามมาตรฐาน GMP และ HACCP โดยกรมประมงมีหน้าที่ในการตรวจรับรองผู้ผลิตสำหรับการส่งออกเป็นหลัก อย่างไรก็ตาม ผู้ผลิตเหล่านี้มีการผลิตสินค้าสำหรับตลาดภายในประเทศด้วย

5. การควบคุมตรวจสอบผลผลิต ได้แก่ ผลผลิตปฐมภูมิ (สัตว์น้ำธรรมชาติและสัตว์น้ำจากการเพาะเลี้ยง) และผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ ได้แก่ สัตว์น้ำสด แช่เย็น แช่แข็ง กระป๋อง เค็มแห้ง หมักดอง เป็นต้น โดยจัดให้มีการเฝ้าระวังการปนเปื้อนของเชื้อโรค และสารปนเปื้อน เช่น แคดเมียมปรอท สารหนู ในแหล่งประมงทะเลในเขตอ่าวไทย และฝั่งทะเลอันดามัน รวมถึงแหล่งประมงน้ำจืด ตลอดจนการปนเปื้อนในแหล่งน้ำจืดและแหล่งประมงชายฝั่ง รวมถึงการตรวจติดตามคุณภาพและความปลอดภัยของผลผลิตจากการเพาะเลี้ยง

นอกจากนี้ ได้จัดให้มีการตรวจสอบผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำเกี่ยวกับการปนเปื้อนของเชื้อโรค สารปนเปื้อน เช่น โลหะหนัก สารปฏิชีวนะตกค้างได้แก่ อ็อกซีเตตราซัยคลิน ซัลฟา คลอแรมฟินิคอล ไนโตรฟูแรนส์ รวมถึงสารเจือปนในอาหารต่าง ๆ เพื่อให้ผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำมีความปลอดภัยได้มาตรฐานสากล และสามารถส่งออกทำรายได้ให้แก่ประเทศ และยกระดับมาตรฐานการผลิตสินค้าสำหรับการบริโภคในประเทศต่อไปด้วย

6. การประชาสัมพันธ์ให้
ผู้ประกอบการผลิตอย่างรับผิดชอบ
 ผู้บริโภคสินค้าสัตว์น้ำและผลิตภัณฑ์
 ให้เข้าใจการบริโภคสัตว์น้ำ
 ที่ถูกต้อง และประเทศผู้ซื้อ
 เกิดความมั่นใจในคุณภาพ
 และความปลอดภัยของ
 สัตว์น้ำและผลิตภัณฑ์
 จากประเทศไทย

Food Safety ด้าน
ปศุสัตว์

อธิบดียุคล ลี้ม-
 แผลมทอง อธิบดีกรมปศุสัตว์
 ได้นำเสนอบทบาทของกรมปศุสัตว์
 เกี่ยวกับ Food Safety โดยสรุป
 คือ กรมปศุสัตว์ได้นำระบบควบคุมความ
 ปลอดภัยมาใช้เป็นมาตรฐานในกระบวนการผลิตสินค้า
 ปศุสัตว์ตั้งแต่ระดับฟาร์มเลี้ยงสัตว์ โรงงานผลิตอาหารสัตว์ โรงงานฆ่าและ
 แปรรูปผลิตภัณฑ์สัตว์ เพื่อให้ได้สินค้าปศุสัตว์ที่มีความปลอดภัยจาก
 สารพิษตกค้าง หรือเชื้อโรคตั้งแต่ฟาร์มเลี้ยงสัตว์ จนถึงโต๊ะอาหาร โดยมี
 การดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. มาตรฐานฟาร์มเลี้ยงสัตว์ กำหนดมาตรฐานฟาร์มเลี้ยงไก่เนื้อ
 มาตรฐานฟาร์มเลี้ยงสุกร มาตรฐานฟาร์มเลี้ยงโคนม และการผลิตนํ้านมดิบ
 มาตรฐานฟาร์มเลี้ยงสัตว์ดังกล่าวได้กำหนดวิธีปฏิบัติองค์ประกอบของฟาร์ม
 การจัดการฟาร์ม การจัดการด้านสุขภาพสัตว์ และการจัดการสิ่งแวดล้อม
 สำหรับมาตรฐานฟาร์มโคนม ได้กำหนดมาตรฐานขั้นตอนการผลิตนํ้านมดิบ
 รวมทั้งการเก็บรักษาและการส่งนํ้านมดิบอย่างเป็นระบบด้วย

2. การควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ ได้กำหนดมาตรการดูแล
 ความปลอดภัยของอาหารสัตว์ทั้งระบบ ตามขั้นตอนการผลิต ตั้งแต่
 ความปลอดภัยของวัตถุดิบอาหารสัตว์ และวัตถุดิบเติมในอาหารสัตว์ที่ใช้
 ความปลอดภัยของกระบวนการผลิตอาหารสัตว์ การขนส่ง การเก็บรักษาใน
 โรงงานผลิตอาหารสัตว์ การเก็บรักษาในฟาร์ม และการใช้อาหารสัตว์ของ
 เกษตรกร

ใน พ.ร.บ.ควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2525 แก้ไขเพิ่มเติม
 พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้มีการขึ้นทะเบียนอาหารสัตว์ และโรงงานผลิต
 อาหารสัตว์ และโรงงานผลิตอาหารสัตว์จะต้องผ่านการรับรองมาตรฐาน GMP
 และ HACCP เช่นเดียวกับพืช เพื่อให้มั่นใจว่าอาหารสัตว์ที่ผลิตมีความปลอดภัย
 และมีคุณภาพ

3. การตรวจสอบสุขภาพสัตว์ก่อนเข้าโรงฆ่า ก่อนที่สัตว์จะถูกส่งเข้า
 โรงฆ่า จะต้องได้รับการตรวจสอบสุขภาพโดยสัตวแพทย์ที่ฟาร์ม และต้องได้รับ
 รายงานประวัติข้อมูลการเลี้ยงที่ฟาร์มก่อน เพื่อให้แน่ใจว่าไม่เป็นโรคติดต่อ
 ที่เป็นอันตราย หรือมีเชื้อโรคติดต่อกับสัตว์ผู้คน และไม่มีการใช้ยา หรือ
 สารเคมีที่ห้ามใช้ การขนส่งสัตว์จากฟาร์มไปยังโรงฆ่าสัตว์ จะต้องเป็นไป
 ตามมาตรฐานเพื่อป้องกันการแพร่ของโรคระบาดสัตว์

4. สุขลักษณะของโรงฆ่า โรงแปรรูป และกระบวนการผลิต
 โรงฆ่าสัตว์ และโรงงานแปรรูปจะต้องได้รับการขึ้นทะเบียน และตรวจสอบ
 สุขลักษณะของโรงงาน มีการควบคุมการฆ่าสัตว์อย่างถูกวิธี มีพนักงานตรวจ
 เนื้อ ปฏิบัติงานภายใต้การกำกับดูแลของสัตวแพทย์ประจำโรงงาน ทั้งนี้
 สัตวแพทย์ประจำโรงงาน จะเป็นผู้รับผิดชอบในการอนุญาตให้เนื้อสัตว์ และ
 ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพและปลอดภัยออกจำหน่ายได้

5. ตรวจสอบคุณภาพของเนื้อสัตว์ และผลิตภัณฑ์ มีการตรวจสอบ
 คุณภาพเนื้อสัตว์และผลิตภัณฑ์สัตว์ รวมทั้งนํ้านมดิบทางห้องปฏิบัติการ
 เพื่อให้แน่ใจว่า เนื้อสัตว์ ผลิตภัณฑ์สัตว์และนํ้านมดิบเหล่านั้น ปราศจาก
 ยาสัตว์ สารตกค้าง รวมทั้งเชื้อโรคที่เป็นอันตรายต่อผู้บริโภค

6. โครงการเนื้อสัตว์อนามัย เป็นโครงการที่จัดทำขึ้นเพื่อให้
 ผู้บริโภคได้รับบริโภคเนื้อสัตว์ที่มีคุณภาพ ปลอดภัยจากสารตกค้าง ส่งเสริม
 ให้มีการผลิตเนื้อสัตว์ที่ปลอดภัยได้มาตรฐาน ผู้ผลิตที่จะเข้าร่วมโครงการ
 ต้องเสนอโครงการการควบคุมการผลิต ตั้งแต่ระดับฟาร์ม จนถึงการ
 วางจำหน่าย ให้กรมปศุสัตว์พิจารณา เมื่อผ่านการตรวจสอบตามข้อกำหนด
 ของกรมปศุสัตว์แล้ว ผู้ประกอบการจะได้รับตรารับรองจากกรมปศุสัตว์
 รับประกันว่าเนื้อสัตว์นั้นมีคุณภาพและปลอดภัย

7. การตรวจสอบคุณภาพนํ้านม ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพ
 นํ้านมตั้งแต่ในฟาร์ม สิ่งแวดล้อม คอกที่โคอยู่ต้องสะอาด ถูกสุขอนามัย
 ขณะรีดนม ผู้รีดตลอดจนอุปกรณ์ต้องสะอาด

8. การลดมลภาวะจากฟาร์มปศุสัตว์ ดำเนินโครงการพัฒนาระบบ
 การจัดการฟาร์ม โดยเริ่มที่ฟาร์มสุกรเป็นอันดับแรก เนื่องจากฟาร์มสุกรมีค่า
 ความสกปรกของนํ้าเสียมากกว่าสัตว์ชนิดอื่น ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ 2544
 เป็นต้นมา ฟาร์มสุกรขนาดใหญ่ และกลาง ต้องมีระบบบำบัดนํ้าเสียก่อน
 ปล่อยนํ้าทิ้งออกสู่แหล่งนํ้าสาธารณะ

บทบาทของ มกอช.

สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตร และอาหารแห่งชาติ หรือ มกอช.
 มีบทบาทอย่างไรบ้างเกี่ยวกับ Food Safety ดร.อำพน กิตติอำพน ผู้อำนวยการ
 มกอช. ได้นำเสนอต่อที่ประชุมสัมมนาว่า มกอช. มีบทบาท 3 ต. คือ

ต. 1 = ติดตาม เฝ้าระวัง ติดตามและเฝ้าระวังมาตรการ
 ด้านสุขอนามัย และสุขอนามัยพืช (SPS) ต่าง ๆ ที่ต่างประเทศนำมาใช้
 อย่างไม่เป็นธรรม และใช้เป็นเครื่องมือกีดกันทางการค้า ได้แก่ การกำหนด
 มาตรฐานและการตรวจสอบความเสียหายต่าง ๆ ตามข้อกำหนดของ CODEX
 IPPC และ OIE สำหรับเขตการค้าเสรี หรือ FTA จะตรวจสอบการวาง
 เงื่อนไขที่เป็นความตกลงร่วมกัน ในการยอมรับมาตรฐานระหว่างประเทศ
 สมาชิกอาเซียน รวมทั้งการจัดทำความร่วมมือทางวิชาการด้วย

ต. 2 = ตรวจสอบ รับรอง กรณีที่มีแผนปฏิบัติการในการควบคุมใน
 กระบวนการผลิตตั้งแต่ระดับไร่นาถึงโต๊ะอาหาร มกอช. จะเป็นผู้กำหนด
 มาตรฐานสินค้าและมาตรฐานระบบ สนับสนุนการฝึกอบรม และการรับรอง
 ระบบ รวมทั้งเร่งรัดในการรับรองสถาบันเอกชนในกระบวนการผลิตที่ฟาร์ม
 และโรงงาน ดำเนินการสร้างขีดความสามารถด้านห้องปฏิบัติการ เพื่อตรวจ
 รับรองมาตรฐานสินค้า

ต. 3 = ตอบโต้ มกอช. จะสร้างขีด
 ความสามารถในการเจรจาต่อ
 รองด้านเทคนิคกับ
 ประเทศคู่ค้า โดยการ
 พัฒนาขีดความ
 สามารถใน

การวิจัย และพัฒนาด้านการพัฒนาระบบมาตรฐาน รวมทั้งการตรวจสอบข้อมูลของสินค้าในประเทศคู่ค้าที่ใช้มาตรการเลือกปฏิบัติ สร้างขีดความสามารถในการตรวจสอบวิเคราะห์ความเสี่ยงสินค้านำเข้าของประเทศคู่ค้า รวมทั้งการตรวจสอบการนำเข้าวัตถุดิบของประเทศคู่ค้าในการตรวจสอบการนำเข้าวัตถุดิบต่าง ๆ

นโยบาย Food Safety ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ภาคสุดท้ายของการสัมมนาฯ พบว่า เจริญ ชิดชอบ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้สรุปบทพจนกภาพรวมของกรณีดำเนินงานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เท่าที่ผ่านมาในเรื่องของ Food Safety ตามนโยบายของรัฐบาลให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาได้ทราบอีกครั้งหนึ่ง พร้อมทั้งประกาศเป้าหมายการดำเนินงานในระยะต่อไปให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้ง 4 หน่วยงานรับไปดำเนินการ โดยสรุปสาระสำคัญ คือ

เพื่อการก้าวเข้าสู่ปีแห่งความปลอดภัยด้านอาหาร หรือ Food Safety Year ในปี 2547 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จะแบ่งการดำเนินงานออกเป็น 3 ส่วน คือ พืช ประมง ปศุสัตว์ มีพื้นที่ฟาร์มที่ผลิตพืช ปศุสัตว์ และประมง กว่า 6 แสนฟาร์ม ในจำนวนนี้จะต้องดำเนินการพัฒนาเข้าสู่ระบบมาตรฐานให้เสร็จสิ้นภายในปี 2547 หรืออย่างช้าที่สุดไม่เกิน ปี 2548 โดยมีเป้าหมายดังนี้

1) ดำเนินการจดทะเบียนสวน GAP 325,000 สวน ต้องเสร็จสิ้นภายในปี 2548 เป็นอย่างช้า โดยจะใช้งบประมาณในการเข้าสู่ระบบประมาณ 2,000 ล้านบาท และใช้งบประมาณปีละกว่า 500 ล้านบาทในการดำเนินงานทางด้านการตรวจสอบสวนที่สมัครค้างในผลผลิต รวมทั้งการฝึกอบรมผู้ตรวจรับรองสวน ทั้งนี้ ต้องมีการกำหนดลำดับความสำคัญของชนิดพืชในการดำเนินการ

2) ดำเนินการจดทะเบียนรับรองมาตรฐานฟาร์มเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ทั้งน้ำจืด น้ำกร่อย และฟาร์มในทะเล จำนวนประมาณ 30,000 ฟาร์ม โดยดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในปี 2547 ใช้งบประมาณในการดำเนินการให้เข้าสู่ระบบมาตรฐาน ประมาณ 800 ล้านบาท และงบประมาณในการติดตามตรวจสอบระบบ ปีละ 200 ล้านบาท

3) ดำเนินการจดทะเบียนรับรองฟาร์มปศุสัตว์ รวม 85,500 ฟาร์ม ให้แล้วเสร็จภายในปี 2547 ใช้งบประมาณในการพัฒนาเข้าสู่ระบบมาตรฐาน ประมาณ 1 พันล้านบาท และงบประมาณในการติดตามตรวจสอบระบบ ปีละ 300 ล้านบาท

รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ชี้แจงว่า งบประมาณรวม 3,800 ล้านบาท เพื่อพัฒนาฟาร์มพืช ประมง และปศุสัตว์ เข้าสู่ระบบมาตรฐาน และอีกประมาณ 1,000 ล้านบาท เพื่อติดตามตรวจสอบระบบนี้ ไม่ได้เป็นงบประมาณที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ใช้แต่เพียงผู้เดียว แต่จะกระจายไปสู่สถาบันการศึกษา และผู้ประกอบการภาคเอกชน ที่จะทำ

หน้าที่เป็นผู้ตรวจสอบแทนหน่วยราชการ

รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กล่าวต่อไปว่า เรื่องที่ต้องดำเนินการเข้าสู่ระบบ GAP GMP หรือ HACCP ในส่วนของพืช ไม่เป็นการเพิ่มต้นทุนให้เกษตรกร แต่ประมง และปศุสัตว์ ปฏิเสธไม่ได้ว่าการจัดการมาตรฐานฟาร์มใหม่ จะต้องมีต้นทุนเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะการลงทุนทางด้านสาธารณูปโภคพื้นฐาน ที่จะเข้าสู่ระบบสุขอนามัย แต่การลงทุนเพิ่มนี้จะนำไปสู่มูลค่าเพิ่ม และความปลอดภัยในกระบวนการผลิตที่จะลดความเสี่ยงในการที่จะมีปัญหาด้านการตกค้าง หรือการเกิดโรคระบาดในฟาร์ม ซึ่งคุ้มค่ากว่า เกี่ยวกับการลงทุนเพิ่มในฟาร์มปศุสัตว์และประมงนี้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จะเสนอให้บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมรายย่อย หรือ บอย. ธนาคารออมสิน และ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร หรือ ธกส. ให้สินเชื่อในอัตราพิเศษ

สุดท้าย รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้กล่าวต่อที่ประชุมสัมมนาว่า การดำเนินการตามนโยบายของ Food Safety ของรัฐบาลนี้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นผู้รับผิดชอบที่ "ต้นน้ำ" แต่ในทางปฏิบัติ "ต้นน้ำ" ที่ว่านี้ มีความสำคัญมากในเรื่องของปัจจัยการผลิต โดยเฉพาะสารเคมี และเคมีภัณฑ์อื่นๆ ที่นำเข้ามาใช้ในกระบวนการผลิตสารเคมี หรือเคมีภัณฑ์ที่มีปัญหาจะต้องดำเนินการควบคุม ห้ามใช้ ห้ามจำหน่าย ห้ามมีไว้ในครอบครอง 100% ภายใน 31 ธันวาคม 2546

ทั้งนี้ จะมีการนำเสนอให้มีการแก้กฎหมาย หรือกฎกระทรวง เพื่อขอให้กำหนดสินบนนำจับ โดยการแบ่งค่าปรับจากการจับสารเคมี หรือตัวยาที่ไม่ได้มาตรฐาน เนื่องจากปัจจุบันการลงโทษในชั้นศาลสำหรับผู้ประกอบการผลิต จำหน่าย หรือมีไว้ในครอบครองสารเคมีไม่ได้มาตรฐาน เปรียบเทียบปรับแต่ละคดีมูลค่าถึงหลักแสน หรือหลักล้าน จึงจะเสนอให้มีการแบ่งค่าปรับดังกล่าว เป็นเงินสินบนให้กับผู้ชี้เบาะแส และเจ้าหน้าที่ผู้เข้าจับกุม

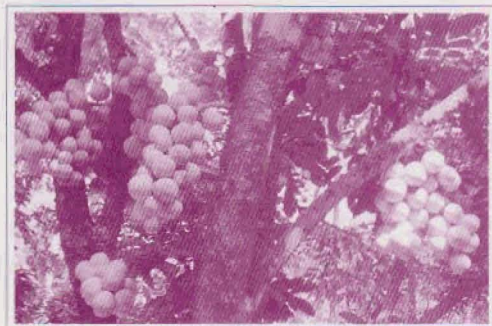
อนาคต

ทั้งหมดที่กล่าวมาแล้ว คือบทบาทหน้าที่ของ 4 หน่วยงาน ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งประกอบด้วย กรมวิชาการเกษตร กรมประมง กรมปศุสัตว์ สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ ในการดำเนินงานเกี่ยวกับ Food Safety หรือความปลอดภัยทางด้านอาหาร หรืออาหารปลอดภัย ที่ได้ดำเนินการมาแล้ว และจะดำเนินการต่อไปอย่างเข้มข้น ในปี 2547 ซึ่งเป็นปีที่รัฐบาลประกาศให้เป็นปีแห่ง Food Safety มาถึงตรงนี้ หลายท่านคงเห็นด้วยกับรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์แล้วว่า กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นนักปฏิบัติ (Operation) ไม่ใช่นักประชาสัมพันธ์ (Promotion) เพราะแต่ละหน่วยงานได้ทำงานปูพื้นฐานเรื่อง Food Safety มามากพอสมควร และพร้อมแล้วที่จะก้าวเข้าสู่ปีแห่ง Food Safety ตามนโยบายของรัฐบาล

GAP GMP HACCP

สู่ Food Safety

เคยนึกเล่น ๆ ว่า เมื่อหยิบอาหารเข้าปากสักชิ้น ได้ลิ้มลองความเอร็ดอร่อยแล้ว สามารถทราบได้ทันทีว่ามาจากสวนนาย ก ผ่านมือนาง ข เข้าโรงงานนาย ค สู้ตลาดด้วยนาง ง และนางสาว จ เป็นผู้จำหน่าย คงสนุกนำคู่ออาหารกำลังจะหมุนไป กำลังจะหมุนไป สู่ผู้บริโภค

เมื่อไม่นานมานี้ “อีกรชอง” ได้มีโอกาสไปเป็นนักการภารโรงในโรงเรียนกวดวิชา Food Safety ที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จึงได้เข้าใจว่าสิ่งที่นึกเล่น ๆ นั้น มันมีอยู่จริง อาจารย์วิชานี้เขาเรียกว่า ระบบสอบทวนย้อนกลับ (Traceability) โทษ ๆ รัฐบาลได้กำหนดให้ปี 2547 เป็นปีแห่งความปลอดภัยทางอาหาร หรือ Food Safety Year แล้ว ฉะนั้น จึงขอนำท่านผู้อ่านไปเปิดโลกแห่งความปลอดภัยทางอาหาร GAP GMP HACCP สู่ FOOD SAFETY โปรดติดตาม...

เหตุผลของ Food Safety

เดิมทีเดียวระบบการค้าของโลก เป็นระบบการค้าที่พึ่งพิงภาษี การกีดกันทางการค้าของประเทศต่าง ๆ ต่างก็ใช้มาตรการทางภาษีมาทำหั่นกัน ภายหลังเกิดองค์การการค้าโลกขึ้น (World Trade Organization, WTO) มาตรการกีดกันทางการค้าก็ได้เปลี่ยนรูปแบบไปสู่มาตรการที่มีใช้ภาษี (Non Tariff Barriers, NTB) เพราะข้อตกลงขององค์การการค้าโลกจำกัดมาตรการทางภาษีไว้อย่างชัดเจน (Tariff Barriers, TB) ซึ่งว่ากันตามจริงแล้วมาตรการที่มีใช้ภาษีเป็นมาตรการที่ค่อนข้างน่ากลัวมากกว่ามาตรการทางภาษีอยู่มากโข

มาตรการที่มีใช้ภาษี ตามความตกลงขององค์การการค้าโลก มีความตกลงที่น่าสนใจ 2 ประการ คือ ความตกลงว่าด้วยการใช้บังคับมาตรฐานสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช (Agreement on the Application of Sanitary and Phytosanitary Measures, SPS) และความตกลงว่าด้วยอุปสรรคทางเทคนิคต่อการค้า (Agreement on Technical Barrier to Trade, TBT) ซึ่งประเทศสมาชิกส่วนใหญ่จะนำสองมาตรการนี้มาบังคับใช้ โดยอ้างถึงความปลอดภัยของผู้บริโภคเป็นสำคัญ ยิ่งสถานการณ์การค้าของโลกที่แข่งขันกันรุนแรงมากยิ่งขึ้น ปัญหาความขัดแย้งระหว่างประเทศ ปัญหาการก่อการร้ายสากล การปนเปื้อนของสารพิษในสินค้าที่เกี่ยวข้องกับอาหาร ปัญหาความวิตกกังวลเกี่ยวกับความปลอดภัยของอาหารที่มาจากพืช/สัตว์ที่ดัดแปลงพันธุกรรม และปัญหาโรคระบาดต่าง ๆ เช่น โรควัวบ้าในสหภาพยุโรป เป็นต้น ยิ่งทำให้การนำมาตรการทั้งสองมาบังคับใช้มีความเคร่งครัดมากยิ่งขึ้นไปอีก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มประเทศพัฒนาแล้วที่กำหนดมาตรฐานอย่างไม่เท่าเทียม ก่อให้เกิดอุปสรรคทางการค้าได้ง่ายมาก

เป็นที่ทราบกันดีว่า กลุ่มประเทศที่มีความเข้มงวดทางด้านความปลอดภัยทางอาหารเป็นอย่างมาก คือ กลุ่มสหภาพยุโรป ที่ได้พยายามผลักดันนโยบายภายใต้สมุดปกขาวว่าด้วยความปลอดภัยด้านอาหาร (EU White Paper on Food Safety) เพื่อเรียกความเชื่อมั่นในสินค้าอาหารกลับมาสู่ผู้บริโภค โดยเน้น 3 ประการหลัก ๆ คือ ความปลอดภัยของอาหารจากฟาร์มสู่โต๊ะอาหาร (From Farm to Table, FFT) กำหนดให้อาหารต้องมีความปลอดภัยทุกขั้นตอนการผลิต ตั้งแต่ในฟาร์มจนถึงมือผู้บริโภค ความรับผิดชอบต่อความปลอดภัยของอาหารของผู้ประกอบการด้านอาหารทุกส่วนที่เกี่ยวข้องตลอดห่วงโซ่การผลิตอาหาร และการจัดทำระบบทวนสอบย้อนกลับหรือระบบสืบแหล่งที่มาของอาหาร มาตรการที่กำหนดในสมุดปกขาวเหล่านี้ได้ถูกผลักดันให้เป็นกฎเกณฑ์และข้อบังคับให้ประเทศคู่ค้ากับสหภาพยุโรปต้องถือปฏิบัติ และนับว่าเป็นกติกาสำคัญในการค้าสินค้าอาหาร เนื่องจากกลุ่มสหภาพยุโรปเป็นผู้มีอิทธิพลในองค์การระหว่างประเทศทางด้านสินค้าอาหารที่สำคัญ ๆ แทบทุกองค์กร ดังนั้นจึงส่งผลให้กฎกติกาในสมุดปกขาวกลายเป็นกฎกติกาของโลกในที่สุด

บทบาทของ FAO

จากสมุดปกขาวของกลุ่มสหภาพยุโรป ส่งผลให้คณะกรรมการด้านการเกษตร (Committee on Agriculture, COAG) ขององค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (Food and Agriculture Organization of the United Nations, FAO) นำประเด็นระบบความปลอดภัยทางอาหารมาทบทวนใหม่ ในการประชุมสมัยที่ 17 ณ กรุงโรม

ระหว่างวันที่ 31 มีนาคม - 4 เมษายน 2546 ที่ผ่านมา ซึ่งได้จัดทำทิศทางการกลยุทธ์เพื่อให้อาหารมีคุณภาพและปลอดภัยในเชิงระบบตลอดห่วงโซ่อาหาร ด้วยการกำหนดให้เป็นความรับผิดชอบร่วมกันของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมด ตั้งแต่การผลิต การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว การแปรรูป และการค้าอาหาร โดยเน้นป้องกันการปนเปื้อนอาหาร ณ แหล่งผลิต ตั้งแต่ไร่นา เช่นเดียวกับที่สมมุติภาพของสหภาพยุโรปที่ได้ให้ความสำคัญในเรื่องดังกล่าว

ดังนั้น คณะกรรมการด้านการเกษตรขององค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ จึงได้กำหนดกลยุทธ์เพื่อสนับสนุนความปลอดภัยทางด้านอาหาร ตลอดห่วงโซ่อาหาร ประกอบด้วย 5 กลยุทธ์ ดังนี้

1. การวิเคราะห์ความเสี่ยง (Risk Analysis) ซึ่งจะต้องดำเนินการทั้งหมด 3 ขั้นตอน คือ การประเมินความเสี่ยง (Risk Assessment) การกำหนดมาตรการจัดการความเสี่ยง (Risk Management) และการสื่อสารความเสี่ยงให้ประชาชนได้รับรู้ (Risk Communication)

2. การสอบย้อนกลับหรือสืบแหล่งที่มาของผลิตภัณฑ์ (Traceability) ตั้งแต่ผู้ผลิตขั้นต้น ไปจนถึงมือผู้บริโภค

3. การจัดทำมาตรฐานความปลอดภัยด้านอาหาร ให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากลและอยู่บนพื้นฐานของหลักฐานทางวิทยาศาสตร์

4. ความเท่าเทียมกันของระบบความปลอดภัยทางอาหาร

5. การมุ่งเน้นด้านการหลีกเลี่ยง (Avoidance) หรือการป้องกันอันตราย (Prevention) ตั้งแต่แหล่งผลิตในห่วงโซ่อาหารจนกระทั่งถึงมือผู้บริโภค

การดำเนินการตามกลยุทธ์ทั้ง 5 ขององค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องดำเนินการตั้งแต่จุดเริ่มต้นของการผลิตไปตลอดกระบวนการผลิตอาหารและจะสิ้นสุดเมื่อถึงมือผู้บริโภค ดังนั้น จึงมีกระบวนการตรวจสอบ ดูแล และจัดการหลากหลาย ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่ประเทศผู้ผลิตจำเป็นต้องปฏิบัติตามหากต้องการเป็นส่วนหนึ่งของตลาด

ก้าวสู่เส้นทางสาย Food Safety ด้วย GAP

เพื่อให้บรรลุหลักการสู่ความปลอดภัยทางอาหาร สิ่งสำคัญที่ต้องยึดให้มั่นคือ อาหารต้องมีความปลอดภัยทุกขั้นตอนการผลิต ตั้งแต่ในแหล่งผลิตจนถึงมือผู้บริโภค ความรับผิดชอบต่อความปลอดภัยของอาหาร

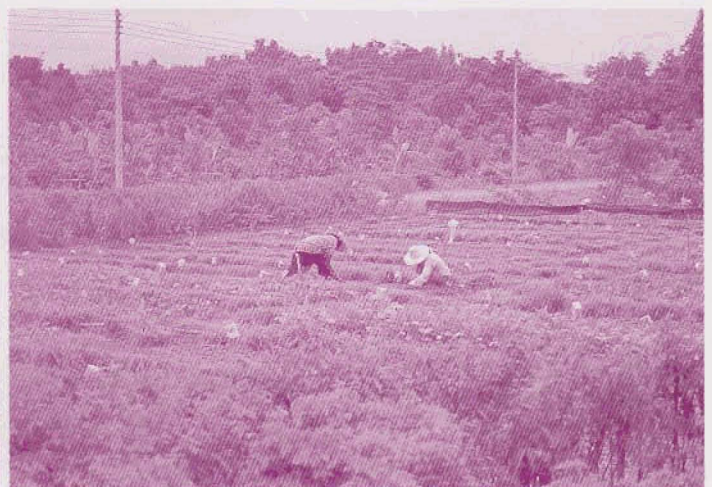
ของทุกส่วนที่เกี่ยวข้อง รวมถึงต้องสามารถทวนสอบย้อนกลับทราบแหล่งที่มาและที่ไปของอาหารได้ ดังนั้น วิถีทางเพื่อไปสู่ถนนเส้นนี้จึงต้องประกอบด้วย กระบวนการจัดการคุณภาพในการผลิต การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว การแปรรูป และการตลาด

จุดเริ่มต้นของการก้าวเข้าสู่เส้นทางแห่งความปลอดภัยของอาหาร จึงเริ่มจากจุดของการผลิต ด้วย**การจัดการคุณภาพด้านการผลิต** ซึ่งหลักการสำคัญของการจัดการคุณภาพด้านการผลิต คือการนำวิธีการของ**เกษตรดีที่เหมาะสม (Good Agricultural Practices, GAP)** มาปรับใช้ในแหล่งผลิต ซึ่งองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติได้กำหนดหลักการของ GAP ไว้หลัก ๆ คือ เป็นการผลิตอาหารอย่างประหยัด และมีประสิทธิภาพให้พอเพียง ปลอดภัย และมีคุณค่าทางอาหารรักษาไว้ซึ่งความยั่งยืนและสนับสนุนการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสม รวมถึงรักษากิจการการทำฟาร์มให้คงอยู่ เป็นอาชีพยั่งยืน สอดคล้องกับวัฒนธรรมและความต้องการของสังคม ดังนั้น องค์ประกอบหลักของ GAP จึงประกอบด้วย การจัดการดิน การจัดการน้ำ การผลิตพืช การป้องกันกำจัดศัตรูพืช การเก็บเกี่ยวและการแปรรูประดับฟาร์มและการเก็บรักษา การจัดการพลังงานและของเสีย สวัสดิภาพ สุขภาพและความปลอดภัยของเกษตรกร/ผู้ปฏิบัติงาน และการจัดการชนิดพันธุ์สัตว์และพืชป่า และสภาพภูมิประเทศในแหล่งผลิต

บันไดขั้นสองของ Food Safety : GMP

หลังจากการจัดการคุณภาพจากแหล่งผลิตแล้ว ขั้นตอนต่อมาคือ การจัดการคุณภาพเพื่อเข้าสู่กระบวนการแปรรูปในโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งต้องอาศัยระบบการจัดการสุขลักษณะทางอาหารที่ดี (Good Manufacturing Practices, GMP) และระบบการวิเคราะห์อันตรายและจุดวิกฤตที่ต้องควบคุม (Hazard Analysis and Critical Control Point : HACCP) โดย GMP เป็นการจัดการคุณภาพขั้นพื้นฐานเพื่อเตรียมสภาพแวดล้อมการผลิตให้เป็นไปตามหลักสุขาภิบาลอาหาร และหลักสุขอนามัยของบุคลากรในสายการผลิต ซึ่งต้องมีระบบควบคุมคุณภาพและความปลอดภัยอย่างเข้มงวดในทุกขั้นตอนโดยใช้ระบบ HACCP นั้นเอง

หลักการของ GMP ซึ่งเป็นระบบการจัดการโรงงานขั้นพื้นฐานเพื่อลดความเสี่ยงของการปนเปื้อนทางด้านกายภาพ เคมี และจุลินทรีย์ในอาหาร สำหรับประเทศไทยได้มีการบังคับใช้เป็นกฎหมาย ตามประกาศ

ของกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 193) พ.ศ. 2543 ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับกระบวนการผลิตในโรงงาน ประกอบด้วย สัญลักษณ์ของสถานที่ที่ตั้งและอาคารผลิต เครื่องมือ เครื่องจักร และอุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิตที่สัมผัสกับอาหาร การควบคุมกระบวนการผลิตตั้งแต่เรื่องของวัตถุดิบ ส่วนผสม ภาชนะบรรจุ การผลิต การเก็บรักษา ไปจนถึงสิ้นสุดกระบวนการ การสุขาภิบาล การบำรุงรักษา การทำความสะอาด และสุขอนามัยของบุคลากรที่เกี่ยวข้องทั้งหมด

HACCP บันไดขั้นสามของ Food Safety

ระบบการวิเคราะห์อันตรายและจุดวิกฤตที่ต้องควบคุม (Hazard Analysis and Critical Control Point : HACCP) หรือ ระบบ HACCP และระบบการจัดการสุขลักษณะอาหารที่ดี (GMP) มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด กล่าวคือ ระบบ HACCP มุ่งเน้นการควบคุมกระบวนการผลิต โดยเฉพาะขั้นตอนที่ได้รับการวิเคราะห์แล้วว่าเป็นจุด CCP (จุดวิกฤตที่ต้องควบคุม ; Critical Control Point) ในขณะที่ระบบ GMP จะเน้นในเรื่องของการจัดการด้านสุขลักษณะของอาคาร สถานที่การผลิต เครื่องจักร อุปกรณ์ และควบคุมกระบวนการผลิต ดังนั้น ก่อนที่จะประยุกต์ใช้ระบบ HACCP โรงงานต้องมีความพร้อมในเรื่องของโปรแกรมพื้นฐานหรือระบบการจัดการสุขลักษณะอาหารที่ดีหรือ GMP รวมทั้งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยของอาหารที่ผลิตประเภทนั้น ๆ อีกด้วย

ดังนั้น ระบบ HACCP จึงเป็นระบบการวิเคราะห์อันตรายและจุดวิกฤตที่ต้องควบคุม เพื่อควบคุมอันตราย ณ จุดหรือขั้นตอนการผลิตที่อันตรายเหล่านั้นมีโอกาสเกิดขึ้น ทำให้สามารถประกันความปลอดภัยของอาหาร และเป็นที่ยอมรับกันว่า สามารถป้องกันอันตรายและสิ่งปนเปื้อนได้ดีกว่าการตรวจสอบผลิตภัณฑ์ขั้นสุดท้ายหรือควบคุมคุณภาพที่ใช้กันอยู่เดิม เนื่องจากระบบ HACCP จะเน้นการควบคุมกระบวนการผลิตในจุดหรือขั้นตอนที่สำคัญที่สามารถประยุกต์วิธีการควบคุมเข้าไปใช้ได้ โดยพิจารณาตั้งแต่วัตถุดิบ กระบวนการผลิต การขนส่ง จนถึงผู้บริโภค นอกจากนี้ ระบบ HACCP ยังมีศักยภาพในการระบุบริเวณหรือขั้นตอนการผลิตที่มีโอกาสเกิดความผิดพลาดขึ้นได้ แม้ว่าจุดหรือในขั้นตอนดังกล่าวจะยังไม่เคยเกิดอันตรายมาก่อน ซึ่งนับว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง โดยหลักการของระบบ HACCP ประกอบด้วยหลักการสำคัญ 7 ประการ ดังนี้

- หลักการที่ 1 : การวิเคราะห์อันตราย (Conduct a Hazard Analysis)
- หลักการที่ 2 : กำหนดจุดวิกฤตที่ต้องควบคุม (Determine the Critical Control Point; CCP)
- หลักการที่ 3 : กำหนดค่าวิกฤต (Establish Critical Limits)
- หลักการที่ 4 : กำหนดระบบตรวจติดตามเพื่อควบคุมจุดวิกฤตที่ต้องควบคุม (Establish a System to Monitor Control of the CCP)
- หลักการที่ 5 : กำหนดการแก้ไข (Establish the Corrective Action)
- หลักการที่ 6 : กำหนดการทวนสอบ (Establish Procedures for Verification)
- หลักการที่ 7 : กำหนดระบบเอกสารและการเก็บบันทึกข้อมูล (Establish Documentation and Record Keeping)

การที่ประเทศไทยจะก้าวเข้าสู่เส้นทางสาย FOOD SAFETY คงไม่ใช่เส้นทางที่ไปก็ไม่ได้ ไม่ไปก็ไม่ได้ แต่เป็นเส้นทางที่ต้องไปอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรมที่ผลิตอาหารส่งออกเป็นอันดับต้น ๆ ของโลก การสร้างความเชื่อมั่นในสินค้าอาหารที่ผลิตจากประเทศไทยด้วยมาตรฐานคุณภาพที่เป็นสากล ย่อมทำให้การกล่าวอ้างใด ๆ ที่เป็นมาตรฐานกีดกันทางการค้า ดำเนินการยากยิ่งขึ้น หากมองย้อนกลับมายังผู้บริโภคภายในประเทศแล้ว ผู้บริโภคชาวไทยก็จะได้รับริโภคสินค้าอาหารที่เปี่ยมด้วยคุณค่าและคุณภาพในมาตรฐานเดียวกัน และผู้ผลิตสินค้าอาหารของเราจะเป็นผู้ผลิตมืออาชีพอย่างแท้จริง... อาหารกำลังจะหมุนไป กำลังจะหมุนไป สู่มุขบริโภค...

(ขอบคุณ : ดร.ครุณี วงศ์ศิริธร ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านกักกันพืช กรมวิชาการเกษตร/ข้อมูล)

พบกันใหม่ฉบับหน้า...สวัสดิ์ อังคณา

คำกามอีกริชชอง

โลกปัจจุบันเป็นยุคข้อมูลข่าวสารไร้พรมแดน การพัฒนาและเปลี่ยนแปลงทางด้านวิชาการ บริหารจัดการ และธุรกิจการค้าเป็นไปอย่างรวดเร็ว และมีการแข่งขันสูงมาก คุณภาพชีวิตของคนได้ถูกปรับปรุงให้สูงขึ้นเช่นกัน ผู้บริโภคได้รับรู้ข่าวสารเพิ่มมากขึ้น จึงมีความตระหนักและต้องการบริโภคอาหารที่มีคุณภาพและมาตรฐานเพื่อสุขภาพอนามัย และประสงค์ที่จะให้รัฐบาลเข้มงวดกวดขันต่อคุณภาพของอาหารให้มีมาตรการเพื่อตรวจสอบควบคุมการผลิตอาหารให้ถูกต้อง ปราศจากเชื้อโรค สิ่งเจือปนที่เป็นพิษและอันตราย รวมทั้งสารตกค้างของสารเคมีกำจัดศัตรูพืช เพื่อให้เกิดความปลอดภัยต่อชีวิตและสุขภาพ ดังนั้น ผู้ผลิตและนำเข้าสินค้าอาหารจะต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดกฎเกณฑ์อย่างเคร่งครัดเพื่อให้เกิดความปลอดภัยต่อผู้บริโภคภายในประเทศ ขณะเดียวกันสินค้าส่งออกซึ่งมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศก็

อาหาร การเก็บรักษาและขนส่ง

2. สารตกค้างของสารป้องกันกำจัดศัตรูพืช (pesticide residues) ซึ่งเกษตรกรใช้ป้องกันกำจัดศัตรูพืช
3. แอนติไบโอติก (Antibiotic), ฮอร์โมนส์ (hormones)
4. สารปนเปื้อน (food additives)
5. อาหารฉายรังสี (irradiated food)
6. อาหารที่มาจากกระบวนการของเทคโนโลยีชีวภาพ

เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม ปัญหาหลักที่เกิดขึ้นในเรื่องของความปลอดภัยในอาหาร จึงมีที่มาจากสารเคมีที่ใช้ในทางการเกษตรเป็นประเด็นสำคัญ เช่น สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช เป็นต้น การตกค้างของสารดังกล่าวภายหลังการใช้เกิดเนื่องจากคุณสมบัติของสารที่สลายตัวได้เร็วช้าแตกต่างกัน และการที่เกษตรกรจะทิ้งระยะ

ความปลอดภัยด้านอาหาร

และแนวทางการจัดการลดความเสี่ยง

จำเป็นจะต้องได้รับการตรวจสอบดูแล เพื่อให้มีมาตรฐานความปลอดภัยเป็นที่ยอมรับได้ในระดับสากล จึงจะสามารถส่งไปจำหน่ายได้ เนื่องจากผู้นำเข้าสินค้าอาหารและผลิตผลการเกษตรที่สำคัญของประเทศไทย มีการกำหนดกฎระเบียบ และมาตรการต่าง ๆ เกี่ยวกับมาตรฐานความปลอดภัยที่เข้มงวด และมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เราจึงจำเป็นต้องติดตามและเตรียมความพร้อมที่จะต้องปฏิบัติให้ได้ตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เหล่านั้น

โดยทั่วไปสิ่งที่อาจจะก่อให้เกิดอันตรายในอาหาร ได้ถูกจัดแยกเป็นประเภทที่สำคัญ ๆ ได้ดังนี้

1. เชื้อโรคประเภทต่าง ๆ (microorganism) ทั้ง bacteria, mold และ virus ซึ่งอาจติดมาตั้งแต่การปลูกพืชจนถึงกระบวนการผลิต

เวลาก่อนการเก็บเกี่ยวถูกต้องตาม GAP หรือไม่ ดังนั้น การเกิดปัญหาเรื่องสารพิษตกค้างในพืชอาหาร จึงเกิดจากผู้ขาดความรู้เกี่ยวกับสารเคมีที่ใช้และไม่ปฏิบัติตามฉลากที่ให้รายละเอียดที่จะต้องทิ้งระยะเวลาก่อนการเก็บเกี่ยวให้เหมาะสมที่ได้จากการทดลองตาม GAP ผลที่เกิดขึ้นมีการตรวจพบสารพิษตกค้างในพืชอาหารในปริมาณสูง

การที่มีสารพิษตกค้างอยู่ในผลิตผลการเกษตรในปริมาณสูงดังกล่าว ทำให้เกิดมีปัญหาลูกค้าเมื่อสินค้าเกษตรต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผัก ผลไม้ หรือแม้แต่ผลิตผลการเกษตรแปรรูปที่ส่งไปจำหน่ายยังตลาดต่างประเทศ เมื่อประเทศผู้นำเข้าซึ่งมีระบบตรวจสอบสารพิษตกค้างเข้มงวดกวดขัน ได้ตรวจพบสารพิษในชนิดและปริมาณที่เกินค่ากำหนดสากล ผลิตผลการเกษตรต่าง ๆ ดังกล่าวได้ถูกปฏิเสธการนำเข้าบ่อยครั้งทำให้เกิด

ความเสียหายทางเศรษฐกิจและเสียชื่อเสียงของประเทศเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ หากผลิตผลประเภทเดียวกันนั้นถูกบริโภคโดยผู้บริโภคภายในประเทศก็จะเกิดอันตรายแก่สุขภาพของประชากรของประเทศเช่นเดียวกัน ประเด็นปัญหาเหล่านี้ได้ก่อให้เกิดความวิตกกังวล และได้มีความพยายามหาทางแก้ไขตลอดมา ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้มีการกำหนดให้มีการลดการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชเพื่อลดความเสี่ยงภัยของประชาชนให้น้อยลง ดังนั้น เพื่อเป็นการสอดคล้องกับนโยบายดังกล่าว รวมทั้งเป็นความพยายามหาทางแก้ไขปัญหาราษฎรพิษตกค้างในพืชอาหาร แนวทางการจัดการความเสี่ยงจากสารพิษตกค้างในอาหารที่มีที่มาจากผลิตผลทางการเกษตร จึงควรดำเนินการดังต่อไปนี้ :

แนวที่ 1 : ด้านการกำหนดค่ามาตรฐานเกี่ยวกับปริมาณสูงสุดของสารพิษตกค้างที่ยอมรับให้มีได้ในผลิตผลเกษตร (Maximum Residue Limits - MRLs) ซึ่งวัตถุประสงค์หลักของการกำหนดค่านี้ขึ้นมาเพื่อเป็นหลักให้ยึดถือ (reference) ในการปฏิบัติให้เกิดความปลอดภัยแก่ผู้บริโภค และช่วยให้การดำเนินธุรกิจเป็นไปได้อย่างราบรื่น โดยมีมาตรฐานที่กำหนดขึ้นมาเป็นเครื่องช่วยในการตัดสินใจ ตามปกติการกำหนดค่า

ถูกต้อง นำไปกำหนดในฉลากเป็นคำแนะนำที่ถูกต้อง

การดำเนินงานในเรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญ แม้ว่าจจะซับซ้อนและเสียค่าใช้จ่ายมากก็ตาม ประเทศพัฒนาแล้วจะมีฐานข้อมูลในเรื่องนี้อย่างครบถ้วน สามารถใช้ในการตัดสินใจกำหนดมาตรฐานสารพิษตกค้างได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งใช้เป็นตัวกำหนดในสินค้านำเข้าจากประเทศอื่นด้วย ประเทศไทยเองได้เริ่มพัฒนามีข้อมูลต่อรองการกำหนดค่า MRL ได้บ้าง ซึ่งเป็นเรื่องที่จะต้องดำเนินการต่อไปอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถปฏิบัติตามมาตรฐานที่ประเทศอื่นกำหนดได้โดยไม่เสียประโยชน์

แนวที่ 2 : ด้านการควบคุมทางกฎหมายโดยการปรับปรุงการขึ้นทะเบียนสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชให้เข้มงวดยิ่งขึ้น เพื่อลดการใช้สารที่มีพิษและอันตรายสูงให้ลดลง ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย 2535 ได้ให้หน่วยงานที่รับผิดชอบเรื่องสารเคมีเกษตร คือ กรมวิชาการเกษตร มีอำนาจหน้าที่ในการขึ้นทะเบียน ออกใบอนุญาตรวมทั้งระงับการใช้หรือจำกัดการใช้ในกรณีที่น่าจะก่อให้เกิดอันตรายต่อสิ่งมีชีวิตหรือผลเสียต่อสภาพแวดล้อม โดยปกติการขึ้นทะเบียนสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชให้ใช้ภายในประเทศ จำเป็นจะต้องมีการพิจารณาข้อมูลทางพิษวิทยาและ

MRLs ดำเนินการเบื้องต้นโดย คณะกรรมการร่วมของ Codex ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญจากองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) ร่วมกับองค์การอนามัยโลก (WHO) ค่าที่กำหนดขึ้นมาจากจะส่งให้ประเทศสมาชิกพิจารณาว่าเหมาะสมหรือไม่ และอาจต้องรอได้ถ้ามีข้อมูลที่เหมาะสม ค่า MRLs นี้มีที่มาจากองค์ประกอบหลายประการ ส่วนหนึ่งมีที่มาจากการศึกษาทางพิษวิทยากับสัตว์ทดลอง ได้ค่าปริมาณที่สามารถรับสารเข้าสู่ร่างกายแล้วไม่เกิดอันตรายหรือเกิดผลข้างเคียงที่ผิดปกติ เราเรียกค่านี้อีกว่า allowable daily intake หรือค่า ADI เมื่อได้ค่าทางพิษวิทยาแล้วจะต้องศึกษาในแปลงทดลอง (experimental field trial) ใช้สารเคมีปลูกพืชตามคำแนะนำ แล้วตรวจวิเคราะห์สารพิษตกค้างภายหลังการเก็บเกี่ยว เป็นการปฏิบัติในการปลูกพืชอย่างถูกต้องและเหมาะสม (Good Agricultural Practice : GAP) ค่าสารพิษตกค้างที่เหลืออยู่ภายหลังการเก็บเกี่ยวจะถูกเสนอให้เป็น proposed MRL ซึ่งจะเหมาะสมหรือไม่ต้องตรวจสอบในขั้นตอนต่อไปว่า ปริมาณที่เหลือตกค้างนั้น จากการศึกษาทางพิษวิทยารวมกับข้อมูลการบริโภคอาหาร ปริมาณสารที่รับเข้าป็นน้อยกว่าค่า ADI ถือว่าปลอดภัยพิจารณาได้ว่าการใช้สารนั้นเหมาะสมสามารถนำไปแนะนำต่อไปและการเก็บเกี่ยวพืชตามระยะเวลาการทดลองนั้น

ต้องมีกการทดสอบประสิทธิภาพของสาร ข้อมูลทางพิษวิทยาโดยทั่วไปจะจัดทำโดยผู้ผลิตนำเสนอมาเพื่อให้พิจารณา สารที่ได้รับการพิจารณาให้ขึ้นทะเบียนและมีการใช้ไปแล้ว ภายหลังการติดตามการใช้ได้รับข้อมูลว่าได้ก่อให้เกิดอันตรายต่อมนุษย์ สัตว์ สิ่งแวดล้อม ก็อาจถูกระงับการใช้ได้โดยยึดถือตามหลักการประเมินความเสี่ยงภัย (risk/benefit evaluation) ปัจจุบันทางราชการได้ห้ามใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชไปแล้ว 62 ชนิด และประกาศเพิ่มเติมอีก 32 ชนิด รวมเป็น 94 ชนิด นอกจากนี้ ยังมีสารที่กำลังอยู่ในรายการเฝ้าระวังที่จะต้องมีการทบทวนโดยประเมินความเสี่ยงของการใช้ใหม่ในเร็ว ๆ นี้ อีก 12 ชนิด

แนวที่ 3 : การหาแนวทางเลือกอื่นในการควบคุมและป้องกันกำจัดศัตรูพืช (Alternative methods for pest control and eradication)

เนื่องจากการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชได้ก่อให้เกิดปัญหาหลายประการดังกล่าว ได้มีผู้ให้ความเห็นว่าน่าจะมีแนวทางอื่นที่พึ่งพาการใช้สารให้น้อยลงเพื่อลดความเสี่ยงจากการใช้แก่เกษตรกรและผู้บริโภค แนวทางที่นักค้นคว้าวิจัยได้ศึกษาไว้มีหลายประการที่สำคัญ ๆ ได้แก่

- 1) การปลูกพืชโดยใช้พันธุ์ต้านทานต่อการระบาดของศัตรูพืช

ตัวอย่างเช่น ข้าวพันธุ์ กข 23, สุพรรณบุรี 90 สามารถทนทานต่อการระบาดของเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล เป็นต้น จะทำให้การใช้สารเคมีลดลงได้

2) การควบคุมศัตรูพืชโดยใช้ชีววิธี (biological control) คือ การใช้สิ่งมีชีวิตเป็นตัวควบคุม สิ่งมีชีวิตดังกล่าวนี้ ได้แก่ เชื้อแบคทีเรีย ไวรัส ไล้เดือนฝอย รวมถึงการใช้ศัตรูธรรมชาติ เช่น ตัวห้ำ ตัวเบียน ซึ่งมีมากมายหลายชนิดในธรรมชาติและสามารถนำมาขยายให้ปริมาณสูงขึ้นก่อนปล่อยออกไปทำการควบคุมศัตรูพืชได้

3) การใช้วิธีทางเขตกรรม (cultural management) เช่น การดูแลแปลงปลูก ระยะเวลาปลูก กำจัดพืชอาศัย และแหล่งอาหารของแมลงศัตรูพืช เป็นต้น

4) การใช้สารสกัดจากพืช (botanical pesticide) ซึ่งขณะนี้ได้มีการศึกษาวิจัยกันอย่างกว้างขวาง ทั้งในประเทศและต่างประเทศสารหลายชนิดพบว่าได้ผลดีกับศัตรูพืชหลายชนิด เช่น สารสกัดจากสะเดา ไล่ดิน สาบเสือ ดีปลี ตะไคร้หอม หนอนตายหยาก ข่า ขมิ้น ว่านน้ำ เป็นต้น

ที่เป็นอาหารโดยตรง เช่น พืชผัก ผลไม้ โครงการได้เผยแพร่ความรู้ให้เกษตรกรรู้จักการทำเกษตรกรรมอย่างถูกต้องและเหมาะสม (Good Agricultural Practice-GAP) โดยเฉพาะการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช เฉพาะเมื่อจำเป็นเท่านั้น และต้องทิ้งระยะเก็บเกี่ยวอย่างเหมาะสมก่อนการเก็บเกี่ยวเพื่อให้สารพิษตกค้างที่เหลืออยู่ไม่เกินค่ากำหนดความปลอดภัย ผลผลิตที่ได้จะผ่านการสุ่มตรวจและได้รับการรับรองเมื่อการผลิตได้มาตรฐาน ขณะนี้ได้มีสมาชิกอยู่เป็นจำนวนมากและมีผู้สนใจเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ การมีผู้ผลิตจำนวนมากได้เป็นการแสดงถึงความสำเร็จของโครงการ สิ่งที่ต้องระมัดระวังอย่างยิ่ง คือ คุณภาพของผลผลิตจะต้องเป็นไปตามเป้าหมาย ดังนั้น การตรวจสอบคุณภาพจึงเป็นการกักตุน ในปัจจุบันมีอีกโครงการหนึ่งที่รัฐบาลมีนโยบายให้ความสนับสนุน คือ โครงการผลิตพืชอินทรีย์ ซึ่งเป็นการผลิตที่ต้องไม่ใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชและการปฏิบัติต้องถูกต้องตามกฎเกณฑ์ที่กำหนดขึ้น ทั้งนี้ เพื่อรองรับกระแสความต้องการของตลาดระดับบน รวมทั้งตลาดต่างประเทศด้วย

แนวที่ 5 : การรณรงค์ให้ผู้ใช้ ผู้บริโภค ตระหนักถึงแนวทางการใช้สารเคมีอย่างถูกต้องและเหมาะสม ตลอดจนทราบถึงพิษและอันตรายของสารเคมี การรับรู้จะทำให้ประชาชนเข้าใจถึงที่มาของปัญหาและแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสม และจะได้ร่วมมือกันจัดการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้อง รวมทั้งการไม่ยอมรับผลผลิตหรือสินค้าที่ไม่ได้มาตรฐาน อันจะเป็นการผลักดันให้ผู้ผลิตต้องผลิตอาหารที่มีมาตรฐาน และปลอดภัยต่อการบริโภคเท่านั้น

การปฏิบัติตามแนวทางทั้ง 5 จะช่วยให้พัฒนาการผลิตอาหารที่มาจากผลิตผลเกษตรอยู่ในระดับมาตรฐาน ซึ่งจะเป็นการลดความเสี่ยงของประชากรของประเทศเรา และเพิ่มความสามารถในการแข่งขันระดับนานาชาติ ซึ่งนับวันการแข่งขันจะรุนแรงยิ่งขึ้น จึงจำเป็นที่จะต้องมีความรู้ด้านความปลอดภัยของอาหารให้ชัดเจน เช่น มีการปรับระดับการผลิตโดยการจัดการที่เป็นระบบสากล มีความโปร่งใส สามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ในทุกขั้นตอนของการผลิต ความรู้และความเข้าใจในเรื่องเหล่านี้เป็นหน้าที่ของหน่วยงานรัฐที่จะต้องเข้าไปช่วยทำให้เกิดความกระจ่างแก่บุคคลที่เกี่ยวข้องในการผลิตอาหาร เช่น เกษตรกร ผู้ควบคุมดูแล (inspector) ผู้กำหนดนโยบายจนถึงอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายให้เกิดความปลอดภัยในอาหารและเกิดสุขภาพดีในหมู่ประชาชน รวมทั้งเกิดสิ่งแวดล้อมที่ดี เราจำเป็นต้องเรียนรู้การบริหารจัดการที่ประสบความสำเร็จมาแล้วในขั้นตอนต่าง ๆ ทั้งจากประเทศที่พัฒนาแล้วหรือจากองค์การระหว่างประเทศ และเมื่อนำกระบวนการตลอดจนเทคโนโลยีเหล่านั้นมาปรับใช้ในประเทศเราแล้ว จำเป็นต้องติดตามประเมินผลเป็นระยะ เพื่อการปรับปรุงแก้ไขให้ประสบความสำเร็จอย่างแท้จริง

วิธีทดแทนต่าง ๆ เหล่านี้ อาจใช้วิธีเดี่ยว ๆ หรือใช้หลายวิธีผสมกัน ซึ่งแนวทางการใช้วิธีต่าง ๆ เข้าผสมผสานกันนี้ได้เป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางว่าเป็นแนวทางที่เหมาะสมถ้าสามารถผสมผสานได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม

ในบางกรณี อาจใช้สารเคมีเข้าช่วยป้องกันกำจัดด้วย โดยมีหลักการเลือกสารที่ไม่มีพิษสูงและทำลายศัตรูพืชได้เฉพาะเจาะจง (selective pesticide) ซึ่งจะทำให้การป้องกันกำจัดมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น การป้องกันกำจัดศัตรูพืชแบบผสมผสานหรือ integrated pest management (IPM) นี้ เป็นที่รู้จักและเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าสามารถลดการทำลายสภาพแวดล้อมลงได้อย่างดี

แนวที่ 4 : โครงการผลิตพืชผักปลอดภัยจากสารเคมี/โครงการผลิตพืชอินทรีย์ (Production of pesticide - free vegetables/organic crops)

โครงการนำร่อง ผลิตพืชผักปลอดภัยจากสารป้องกันกำจัดศัตรูพืช หรือที่รู้จักกันทั่วไปว่า ผักปลอดภัยจากสารพิษ เป็นโครงการของกรมวิชาการเกษตร ที่ได้ดำเนินมาเป็นเวลาประมาณ 7 - 8 ปีแล้ว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อลดความเสี่ยงจากสารพิษตกค้างในผลิตผลเกษตร

พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 ลงประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2542 ซึ่งทำให้พระราชบัญญัติฉบับนี้มีผลบังคับใช้เป็นกฎหมาย ตั้งแต่วันที่ 26 พฤศจิกายน 2542

เจตนารมณ์ของกฎหมาย

เจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 เพื่อเป็นการส่งเสริมและสร้างแรงจูงใจให้มีการพัฒนาและปรับปรุงพันธุ์พืชใหม่ ๆ ภายใต้หลักความปลอดภัยทางชีวภาพ ด้วยการให้สิทธิคุ้มครองตามกฎหมาย ส่งเสริมการอนุรักษ์และพัฒนาการใช้ประโยชน์พันธุ์พืชพื้นเมืองและพันธุ์พืชป่า และกระตุ้นแรงจูงใจให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ในทรัพยากรพันธุกรรมพืชอย่างยั่งยืน

กฎหมายการเกษตรที่ควรทราบ ตอน

พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542

สาระสำคัญของพระราชบัญญัติ

1. นิยามความหมายของคำภายใต้บทบัญญัติกฎหมาย

ภายใต้บทบัญญัติในพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 ได้กำหนดนิยามคำที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดกรอบและขอบเขตของการบังคับใช้กฎหมายให้ชัดเจน เช่น

“พืช” หมายถึงสิ่งมีชีวิตในอาณาจักรพืช และให้รวมถึง เห็ดและสาหร่าย แต่ไม่รวมถึงจุลชีพอื่น ๆ

จะเห็นได้ว่า เจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติต้องการให้ครอบคลุมถึงเห็ดและสาหร่ายด้วย จึงได้กำหนดลงในคำนิยามของพืชเพื่อให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ขณะเดียวกัน ไม่รวมถึงจุลชีพชนิดอื่น ๆ ทั้งนี้ จุลชีพชนิดใหม่ที่ได้จากการปรับปรุงพันธุ์สามารถที่จะขอรับความคุ้มครองได้ภายใต้บทบัญญัติในพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติมตามพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542

“พันธุ์พืช” คือกลุ่มของพืชที่มีพันธุกรรมและลักษณะทางพฤกษศาสตร์เหมือนหรือคล้ายคลึงกัน มีคุณสมบัติเฉพาะตัวที่สม่ำเสมอคงตัว และแตกต่างจากกลุ่มอื่นในพืชชนิดเดียวกัน และให้หมายความรวมถึงต้นพืชที่จะขยายพันธุ์ให้ได้กลุ่มของพืชที่มีคุณสมบัติข้างต้น

ภายใต้บทบัญญัติดังกล่าว พันธุ์พืช (cultivated variety) เป็นกลุ่มย่อยลงมาจากชนิด (species)

“พันธุ์พืชป่า” คือพันธุ์พืชที่มีหรือเคยมีในสภาพธรรมชาติและยังมิได้นำมาใช้เพาะปลูกอย่างแพร่หลาย

จะเห็นได้ว่า พันธุ์พืชป่าต้องเป็นพันธุ์พืชที่ไม่ได้ใช้เพาะปลูกอย่างแพร่หลาย ถึงแม้ว่าพันธุ์พืชนั้นได้ถูกนำออกมาจากป่าแล้วแต่ยังมิได้นำมาใช้เพาะปลูกอย่างแพร่หลายก็ตาม ภายใต้บทบัญญัติในพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้ผู้เก็บ จัดหา หรือรวบรวมพันธุ์พืชป่าเพื่อปรับปรุงพันธุ์ ศึกษา ทดลอง หรือวิจัยเพื่อใช้ประโยชน์ทางการค้า

จะต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่และต้องทำข้อตกลงแบ่งปันผลประโยชน์กับรัฐ

“การตัดต่อสารพันธุกรรม” คือกระบวนการในการนำสารพันธุกรรมที่มีต้นกำเนิดจากสิ่งมีชีวิตทั้งที่เป็นสารพันธุกรรมธรรมชาติ สารพันธุกรรมที่ดัดแปลงจากธรรมชาติ หรือสารพันธุกรรมที่สังเคราะห์ขึ้น ถ่ายเข้าไปรวมหรือรวมอย่างถาวรกับสารพันธุกรรมเดิมของพืช ทำให้มีลักษณะที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนตามธรรมชาติ

บทบัญญัติภายใต้พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 กำหนดให้พันธุ์พืชใหม่ที่ได้จากการตัดต่อสารพันธุกรรม (Genetically Modified Plants) จะต้องผ่านการประเมินผลกระทบทางด้านความปลอดภัยทางชีวภาพต่อสิ่งแวดล้อม สุขภาพ หรือสวัสดิภาพของประชาชนก่อนที่จะจดทะเบียนพันธุ์พืชใหม่ได้

2. คณะกรรมการคุ้มครองพันธุ์พืช

องค์ประกอบที่สำคัญขององค์ประกอบหนึ่งในพระราชบัญญัติฉบับนี้คือ การกำหนดให้มีคณะกรรมการคุ้มครองพันธุ์พืช ซึ่งประกอบด้วย ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นประธานกรรมการ เลขาธิการคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค อธิบดีกรมการค้าภายใน อธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญา อธิบดีกรมประมง อธิบดีกรมป่าไม้ อธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร ผู้อำนวยการศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ ผู้อำนวยการสถาบันการแพทย์แผนไทย ผู้อำนวยการองค์การสวนพฤกษศาสตร์ และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้ง 12 คน ในจำนวนนี้จะต้องแต่งตั้งจากเกษตรกร 6 คน นักวิชาการด้านปรับปรุงพันธุ์พืชจากสถาบันการศึกษา 1 คน นักวิชาการด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติจากสถาบันการศึกษา 1 คน ผู้แทนองค์กรพัฒนาเอกชนที่ไม่แสวงหากำไรที่มีกิจกรรมเกี่ยวกับการเกษตร และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ 2 คน ผู้แทนสมาคมที่มีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับการปรับปรุงพันธุ์และขยายพันธุ์พืช หรือเกี่ยวกับเมล็ดพันธุ์พืช 2 คน เป็นกรรมการ และอธิบดีกรมวิชาการเกษตรเป็นกรรมการและเลขานุการ

จะเห็นได้ว่า องค์ประกอบคณะกรรมการคุ้มครองพันธุ์พืชมีความหลากหลายมาก ซึ่งเป็นการประกันว่าทุกส่วนของสังคมควรจะได้รับ การปฏิบัติอย่างดีและได้รับประโยชน์เท่าเทียมกัน กฎหมายยังได้กำหนดให้การคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิจะต้องกำหนดวิธีการและหลักเกณฑ์การคัดเลือกในกฎกระทรวง

3. พันธุ์พืชภายใต้บทบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 ต้องประกอบด้วยลักษณะดังนี้

1) มีความสม่ำเสมอ หมายความว่า พันธุ์พืชนั้น ๆ มีลักษณะของส่วนต่าง ๆ ที่เหมือนกัน เช่น ลักษณะต้น รูปร่างของดอกสีของดอก ลักษณะผล หรือคุณสมบัติเฉพาะอย่างหนึ่งอย่างใดที่เป็นผลจากสภาพทางพันธุกรรม

2) มีความคงตัว หมายความว่า พันธุ์พืชนั้นต้องสามารถแสดงลักษณะต่าง ๆ ซึ่งเป็นลักษณะประจำพันธุ์ได้ทุกครั้งที่มีการขยายพันธุ์ หรืออาจจะกล่าวได้ว่า จะต้องแสดงลักษณะประจำพันธุ์ที่เหมือนเดิมทุกครั้ง เมื่อนำส่วนขยายพันธุ์ไปปลูก

3) มีลักษณะประจำพันธุ์แตกต่างจากพันธุ์อื่น หมายความว่า พันธุ์พืชนั้นต้องมีลักษณะที่สามารถมองเห็นได้ว่ามีความแตกต่างจากพันธุ์อื่นอย่างเด่นชัด หรือมีคุณสมบัติอย่างใดเป็นพิเศษที่ทำให้แตกต่างจากพันธุ์อื่นอย่างเด่นชัด เช่น มีความต้านทานต่อโรคพืชชนิดใดชนิดหนึ่งอย่างเด่นชัด มีความต้านทานต่อแมลงศัตรูพืชชนิดใดชนิดหนึ่งอย่างเด่นชัด เหล่านี้เป็นต้น ลักษณะต่าง ๆ เหล่านี้ต้องเป็นผลเนื่องมาจากพันธุกรรม

สำหรับพืชปายกเว้นลักษณะในข้อ 1 หมายความว่า พืชป่าไม่จำเป็นต้องมีลักษณะตามข้อ 1 คือความสม่ำเสมอ

4. พันธุ์พืชที่จะได้รับความคุ้มครองตาม พ.ร.บ.คุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542

- พันธุ์พืชใหม่ หมายความว่า เป็นพันธุ์พืชที่มีลักษณะคุณสมบัติที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนในพันธุ์นั้น
- พันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น หมายความว่า พันธุ์พืชที่มีอยู่ในชุมชนใดชุมชนหนึ่งโดยเฉพาะ
- พันธุ์พืชพื้นเมืองทั่วไป หมายความว่า พันธุ์พืชที่กำเนิดในประเทศ หรือมีอยู่ในประเทศ และได้มีการใช้ประโยชน์อย่างแพร่หลายเป็นที่รู้จักโดยทั่วไป
- พันธุ์พืชป่า หมายความว่า พันธุ์พืชที่มีหรือเคยมีอยู่ในประเทศตามสภาพธรรมชาติ และไม่ได้นำมาใช้เพาะปลูกอย่างแพร่หลาย

5. ลักษณะการคุ้มครอง

1) พันธุ์พืชที่จะต้องจดทะเบียน

พันธุ์พืชที่จะได้รับความคุ้มครองโดยการจดทะเบียนบนบทบัญญัติในหมวด 3 ว่าด้วยการคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ และหมวด 4 ว่าด้วยการคุ้มครองพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น กำหนดไว้ว่าพันธุ์พืชทั้ง 2 ประเภทดังกล่าวจะได้รับความคุ้มครองก็ต่อเมื่อได้รับการจดทะเบียน

2) พันธุ์พืชที่ไม่ต้องจดทะเบียน

พันธุ์พืชพื้นเมืองทั่วไปและพันธุ์พืชป่า ได้รับความคุ้มครองโดยอัตโนมัติ กล่าวคือ ผู้เก็บ จัดหา หรือรวบรวมพันธุ์พืชพื้นเมืองทั่วไป

พันธุ์พืชป่าหรือส่วนหนึ่งส่วนใดเพื่อปรับปรุงพันธุ์ ศึกษาทดลอง หรือวิจัย เพื่อประโยชน์ในทางการค้า จะต้องได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ และทำข้อตกลงแบ่งปันผลประโยชน์ โดยให้นำเงินรายได้ตามข้อตกลงแบ่งปันผลประโยชน์ส่งเข้ากองทุนคุ้มครองพันธุ์พืช

คุณสมบัติของพันธุ์พืชใหม่ที่จะขอจดทะเบียน

พันธุ์พืชใหม่ที่จะนำมาขอจดทะเบียนจะต้องมีคุณสมบัติและองค์ประกอบดังนี้ ต้องเป็นพันธุ์ใหม่ ต้องแตกต่างจากพันธุ์อื่นอย่างเด่นชัด ต้องมีความสม่ำเสมอ และต้องมีความคงตัว

พืชชนิดใดที่สมควรที่จะได้รับการประกาศว่าสามารถขอรับความคุ้มครองว่าเป็นพันธุ์พืชใหม่ได้นั้น รัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการคุ้มครองพันธุ์พืชจะเป็นผู้ประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษา ในระยะแรกของการประกาศกำหนดชนิดพืชนั้น มีความจำเป็นที่จะต้องพิจารณาชนิดพืชที่นักปรับปรุงพันธุ์พืชของไทยหรือเกษตรกรมีความรู้ มีประสบการณ์ และมีศักยภาพในด้านการปรับปรุงและพัฒนาพันธุ์สูง เช่น มะม่วง ข้าว อ้อย และกล้วยไม้สกุลหวาย

พันธุ์พืชใหม่ที่เกิดจากการตัดต่อสารพันธุกรรม (GMOs) จะได้รับการจดทะเบียนเป็นพันธุ์พืชใหม่เมื่อได้ผ่านการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม สุขภาพ หรือสวัสดิภาพจากกรมวิชาการเกษตร หรือหน่วยงานอื่นที่คณะกรรมการคุ้มครองพันธุ์พืชกำหนด

พันธุ์พืชใหม่ที่มีผลกระทบต่ออย่างรุนแรง ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อมต่อสิ่งแวดล้อม สุขภาพ หรือสวัสดิภาพของประชาชน ห้ามมิให้นำมาจดทะเบียน

คุณสมบัติของพันธุ์พืชที่จะขอจดทะเบียนเป็นพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น

พันธุ์พืชนั้นต้องมีอยู่ในเฉพาะท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งภายในราชอาณาจักร ต้องมีลักษณะของพันธุ์พืชตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 11 กล่าวคือ มีความ

สีน้ำตาลเข้ม มีความคงตัว มีความแตกต่างจากพันธุ์อื่น และไม่เคยจดทะเบียนเป็นพันธุ์พืชใหม่

6. สิทธิที่เกิดขึ้นจากการได้รับการจดทะเบียนพันธุ์พืช

1) สำหรับพันธุ์พืชใหม่ ผู้เป็นเจ้าของสิทธิหรือเรียกว่าผู้ทรงสิทธิ มีสิทธิแต่ผู้เดียวในการผลิต ขาย จำหน่าย นำเข้า และส่งออกนอกราชอาณาจักร หรือมิได้กระทำอย่างหนึ่งอย่างใด ซึ่งส่วนขยายพันธุ์ของพันธุ์พืชใหม่

2) สำหรับพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น ชุมชนมีสิทธิที่จะปรับปรุงพันธุ์ ศึกษา ค้นคว้า ทดลอง วิจัย ผลิต ขาย ส่งออกนอกราชอาณาจักรหรือ จำหน่ายด้วยประการใด ๆ ซึ่งส่วนขยายพันธุ์ ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากพันธุ์พืชเป็นผู้กำหนด โดยให้จัดสรุปในอัตราส่วนดังนี้ ผู้อนุรักษ์ 20% ชุมชน 60% องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มเกษตรกร หรือสหกรณ์ที่เป็นผู้ทำนิติกรรม 20%

ในการขายส่วนขยายพันธุ์ของพันธุ์พืชใหม่ จะต้องแสดงเครื่องหมายให้ปรากฏที่ส่วนขยายพันธุ์ ภาชนะบรรจุหรือหีบห่อ

7. ข้อยกเว้นสิทธิ

ข้อยกเว้นสิทธิสำหรับการกระทำดังต่อไปนี้ไม่ถือว่าเป็นการละเมิด

- 1) การกระทำโดยไม่มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นส่วนขยายพันธุ์
- 2) การกระทำโดยไม่มีวัตถุประสงค์เพื่อการค้า
- 3) การเพาะปลูกหรือขยายพันธุ์โดยเกษตรกร ใช้ส่วนขยายพันธุ์ที่ตนเองเป็นผู้ผลิตในการเพาะปลูก สำหรับพันธุ์พืชที่รัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการคุ้มครองพันธุ์พืชประกาศให้เป็นพันธุ์พืชที่ควรส่งเสริมการปรับปรุงพันธุ์ให้เกษตรกรสามารถเพาะปลูกหรือขยายพันธุ์ได้ไม่เกิน 3 เท่าที่ได้มา

4. การกระทำโดยสุจริต

8. ระยะเวลาในการคุ้มครอง

1) พืชล้มลุก คือพืชที่ให้ผลผลิตตามลักษณะประจำพันธุ์ได้หลังจากปลูกจากส่วนขยายพันธุ์ภายในเวลาไม่เกิน 2 ปี ให้ความคุ้มครอง 12 ปี เช่น ข้าว และอ้อย

2) พืชยืนต้น คือพืชที่ให้ผลผลิตตามลักษณะประจำพันธุ์ได้หลังจากปลูกจากส่วนขยายพันธุ์ในเวลาเกินกว่า 2 ปี ให้ความคุ้มครอง 17 ปี เช่น หูกเรียน

3) พืชใช้เนื้อไม้ คือพืชที่ใช้ประโยชน์จากเนื้อไม้ที่ให้ผลผลิตตามลักษณะประจำพันธุ์ได้หลังจากปลูกจากส่วนขยายพันธุ์ในเวลาเกินกว่า 12 ปี ให้ความคุ้มครอง 27 ปี เช่น ต้นสัก

สำหรับพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น อายุหนังสือสำคัญแสดงการจดทะเบียนอาจจะขยายเวลาได้คราวละ 10 ปี

9. การระงับและเพิกถอนสิทธิพันธุ์พืชใหม่

เมื่อมีเหตุจำเป็นในการป้องกันรักษาโรคและส่งเสริมสุขภาพ

การรักษาสวัสดิภาพของประชาชน การรักษาและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและความหลากหลายทางชีวภาพ หรือเพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างอื่น หรือเพื่อประโยชน์ต่อความมั่นคงของประเทศ ในการรักษาความมั่นคงทางอาหาร การป้องกันการผูกขาดทางการค้าหรือเพื่อสาธารณะอย่างอื่น รัฐมนตรี โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการคุ้มครองพันธุ์พืชมีอำนาจดังนี้

- 1) ประกาศห้ามมิให้ผลิต ขาย หรือจำหน่าย นำเข้ามาในราชอาณาจักร หรือส่งออกนอกราชอาณาจักร ซึ่งพันธุ์พืชใหม่
- 2) อนุญาตให้บุคคลอื่นกระทำการผลิต ขาย หรือจำหน่าย นำเข้ามาในราชอาณาจักร หรือส่งออกนอกราชอาณาจักร โดยเสียค่าตอบแทนที่เหมาะสมแก่ผู้ทรงสิทธิ
- 3) เพิกถอนหนังสือสำหรับแสดงการจดทะเบียนพันธุ์พืชใหม่

10. กองทุนคุ้มครองพันธุ์พืช

1) แหล่งที่มาของกองทุนคุ้มครองพันธุ์พืช มาจากหลายแหล่งด้วยกัน เช่น เงินรายได้จากข้อตกลงแบ่งปันผลประโยชน์จากการใช้ประโยชน์เพื่อการค้าซึ่งพันธุ์พืชพื้นเมืองทั่วไปและพันธุ์พืชป่า เงินที่ได้จากการจดทะเบียน และเงินอุดหนุนจากรัฐบาล เป็นต้น

กิจกรรมที่จะได้รับเงินอุดหนุนจากกองทุนมีดังนี้ กิจกรรมของชุมชนที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ การวิจัย และพัฒนาพันธุ์พืช กิจกรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ การวิจัย และการพัฒนาพันธุ์พืชของชุมชน และค่าใช้จ่ายในการบริหารกองทุน

2) คณะกรรมการกองทุนคุ้มครองพันธุ์พืช เมื่อมีการจัดตั้งกองทุนแล้ว มีที่มาของกองทุนและกิจกรรมที่จะได้รับการอุดหนุนแล้ว ก็จะต้องมีคณะกรรมการผู้บริหารกองทุนเรียกว่า "คณะกรรมการกองทุน" ซึ่งมีองค์ประกอบดังนี้ ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นประธาน และบุคคลอื่นซึ่งคณะกรรมการคุ้มครองพันธุ์พืชแต่งตั้งไม่เกิน 7 คน โดยอธิบดีกรมวิชาการเกษตรเป็นกรรมการและเลขานุการ

3) อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการกองทุน คณะกรรมการกองทุน มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

- เสนอหลักเกณฑ์ แนวทาง และเงื่อนไขการใช้จ่ายในกองทุนฯ
- กำหนดระเบียบ หลักเกณฑ์การขอเงินช่วยเหลือจากกองทุนฯ เป็นต้น

11. บทลงโทษ

1) พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนดบทลงโทษพนักงานเจ้าหน้าที่ไว้ด้วยในมาตรา 63 ในกรณีที่เปิดเผยข้อมูล หรือให้ผู้อื่นใช้ส่วนขยายพันธุ์ที่ได้รับมอบโดยไม่ได้รับคำยินยอมจากเจ้าของ หรือมิชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งมีโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี หรือปรับไม่เกิน 400,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

2) สำหรับผู้ละเมิดสิทธิ (ตามมาตรา 33 หรือ 47) จำคุกไม่เกิน 2 ปี หรือปรับไม่เกิน 400,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

3) สำหรับผู้ทรงสิทธิในพันธุ์พืชใหม่ที่ไม่แสดงเครื่องหมายตามที่กำหนดไว้ โทษจำคุกไม่เกิน 1 เดือน ปรับไม่เกิน 20,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

4) สำหรับผู้ปลอมแปลงหรือใช้เครื่องหมายเลียนแบบทำให้ผู้อื่นเข้าใจผิดว่าพันธุ์พืชนั้นเป็นพันธุ์พืชที่ได้รับการคุ้มครอง ทั้งที่รู้อยู่แล้วว่าไม่เป็นจริงตามนั้น มีโทษจำคุกตั้งแต่ 6 เดือน - 5 ปี และปรับตั้งแต่ 20,000 บาท ถึง 200,000 บาท (มาตรา 67)

5) การแสดงหรือแจ้งข้อความเป็นเท็จในการขอจดทะเบียน มีโทษจำคุก ไม่เกิน 2 ปี หรือปรับไม่เกิน 400,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (มาตรา 68)

6) ผู้แทนนิติบุคคลจะต้องรับโทษด้วยในกรณีที่นิติบุคคลเป็นผู้รับโทษตามพระราชบัญญัตินี้ เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้รู้เห็นหรือยินยอมด้วยในการกระทำของนิติบุคคลนั้น

12. ค่าธรรมเนียม

ค่าธรรมเนียม ค่าจดทะเบียนพันธุ์พืชใหม่ เป็นเงิน 1,000 บาท

ค่าธรรมเนียมหนังสือสำคัญแสดงการจดทะเบียนพันธุ์พืชใหม่ 1,000 บาท

ค่าธรรมเนียมรายปีสำหรับการคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ 1,000 บาท

ค่าคัดค้านการขอจดทะเบียนพันธุ์พืชใหม่ 1,000 บาท

ค่าขอจดทะเบียนการโอนสิทธิ ใบแทนหนังสือสำคัญแสดงการจดทะเบียนพันธุ์พืชใหม่ และค่าขอจดทะเบียนการอนุญาตให้ใช้สิทธิพันธุ์พืชใหม่ ฉบับละ 500 บาท

ประโยชน์ของกฎหมายที่เกษตรกรจะได้รับ

1) เกษตรกรที่เป็นนักปรับปรุงพันธุ์พืชจะได้รับความคุ้มครองพันธุ์พืชที่ตนเองเป็นผู้ปรับปรุงพันธุ์ขึ้น

2) เกษตรกรที่รวมตัวเป็นชุมชนและมีพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น จะได้รับสิทธิเป็นเจ้าของพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นนั้น

3) พันธุ์พืชพื้นเมืองทั่วไปและพันธุ์พืชป่าที่มีอยู่ในประเทศไทย จะได้รับความคุ้มครองในรูปแบบของการแบ่งปันผลประโยชน์ จากการใช้ประโยชน์พันธุ์พืชดังกล่าวในการศึกษาวิจัยและพัฒนาเพื่อการค้าผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจะนำเข้าสู่กองทุนคุ้มครองพันธุ์พืช

การบริการ

1. รับจดทะเบียนคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่และพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น

2. ออกใบอนุญาตในการเก็บ จัดหา รวบรวม พันธุ์พืชเมืองทั่วไป พันธุ์พืชป่า หรือส่วนหนึ่งส่วนใดของพันธุ์พืชดังกล่าว เพื่อการปรับปรุงพันธุ์ ศึกษา ทดลอง หรือวิจัย เพื่อประโยชน์ทางการค้า

3. ออกใบอนุญาตในการเก็บ จัดหา รวบรวม พันธุ์พืชพื้นเมืองทั่วไป พันธุ์พืชป่า หรือส่วนหนึ่งส่วนใดของพันธุ์พืชดังกล่าว เพื่อการปรับปรุงพันธุ์ ศึกษา ทดลอง หรือวิจัย ไม่มีวัตถุประสงค์ทางการค้า

4. ทำสัญญาแบ่งปันผลประโยชน์

5. ต่ออายุ อนุญาตให้ใช้สิทธิ กำกับดูแลสิทธิและการละเมิดสิทธิ

6. ติดตามการจัดสรรผลประโยชน์

7. ตรวจสอบการแบ่งปันผลประโยชน์ในกรณีที่ใช้พันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น พันธุ์พืชป่า และพันธุ์พืชพื้นเมืองทั่วไปมาใช้ในการปรับปรุงพันธุ์

สถานที่ติดต่อปรึกษาปัญหา

1. ส่วนกลาง

- กองคุ้มครองพันธุ์พืช กรมวิชาการเกษตร
จตุจักร กรุงเทพฯ
โทรศัพท์ 0-2940-5628 ต่อ 109-111
โทรสาร 0-2940-5628

- กลุ่มนิติการและสิทธิประโยชน์ สำนักงานเลขานุการกรม กรมวิชาการเกษตร จตุจักร กรุงเทพฯ
โทรศัพท์ 0-2579-0151-7 ต่อ 111
โทรสาร 0-2940-7452

2. ส่วนภูมิภาค

สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 1 - 8 ดังนี้

- ผู้อำนวยการสำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 1
ตู้ ปณ. 170 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จ.เชียงใหม่ 50202
โทรศัพท์/โทรสาร 0-5349-8864
- ผู้อำนวยการสำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 2
ภายในบริเวณศูนย์วิจัยข้าวพิษณุโลก
ต.วังทอง อ.วังทอง จ.พิษณุโลก 65130
โทรศัพท์ 0-5531-1305, 0-5531-7990
โทรสาร 0-5531-1406
- ผู้อำนวยการสำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 3
ภายในบริเวณศูนย์วิจัยพืชไร่ขอนแก่น
ถ.มิตรภาพ อ.เมือง จ.ขอนแก่น 40000
โทรศัพท์/โทรสาร 0-4324-1286-7
- ผู้อำนวยการสำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 4
ภายในบริเวณศูนย์วิจัยพืชไร่อุบลราชธานี
ตู้ ปณ. 79 อ.เมือง จ.อุบลราชธานี 34000
โทรศัพท์/โทรสาร 0-4524-4453
- ผู้อำนวยการสำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 5
ภายในบริเวณศูนย์วิจัยพืชไร่ชัยนาท
ต.บางหลวง อ.สรรพยา จ.ชัยนาท 17150
โทรศัพท์/โทรสาร 0-5641-3044-5
- ผู้อำนวยการสำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 6
ต.พลับ อ.แหลมสิงห์ จ.จันทบุรี 22190
โทรศัพท์/โทรสาร 0-3939-7134, 0-3939-7076
- ผู้อำนวยการสำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 7
ตู้ ปณ. 125 อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี 84000
โทรศัพท์/โทรสาร 0-7728-6933
- ผู้อำนวยการสำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 8
ภายในบริเวณศูนย์วิจัยยางสงขลา อ.หาดใหญ่
จ.สงขลา 90110
โทรศัพท์/โทรสาร 0-7421-2407-8

ประชุมวิชาการ

อารักขาพืชแห่งชาติ

ระหว่างวันที่ 24 - 27 พฤศจิกายน 2546 สมาคมกีฏและสัตววิทยาแห่งประเทศไทยจะเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมวิชาการอารักขาพืชแห่งชาติ ครั้งที่ 6 ในหัวข้อ **"หนึ่งทศวรรษการอารักขาพืชในประเทศไทย"** ณ โรงแรมโซฟิเทล ราชาออร์คิด อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

การประชุมวิชาการอารักขาพืชแห่งชาติ เป็นความร่วมมือของสมาคมที่เกี่ยวข้อง 6 สมาคม คือ สมาคมอารักขาพืชไทย สมาคมคนไทยผู้ประกอบธุรกิจสารเคมีเกษตร สมาคมนักโรคพืชแห่งประเทศไทย สมาคมวิทยาการวัชพืชแห่งประเทศไทย สมาคมวิศวกรรมเกษตรแห่งประเทศไทย และสมาคมกีฏและสัตววิทยาแห่งประเทศไทย จัดประชุมวิชาการอารักขาพืชทุก ๆ 2 ปี ด้วยการผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันเป็นเจ้าภาพ สำหรับการประชุมครั้งนี้เป็นวาระของสมาคมกีฏและสัตววิทยาแห่งประเทศไทยเป็นเจ้าภาพ

การประชุมวิชาการอารักขาพืชแห่งชาติ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้นักวิชาการด้านอารักขาพืชทั้งภาครัฐและเอกชน ได้มีโอกาสนำเสนอผลงานวิจัยด้านอารักขาพืชของประเทศไทย แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ เพื่อนำไปสู่การพัฒนางานวิจัยทางด้านนี้ให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น ขณะเดียวกันการนำเสนอผลงานวิจัยทั้งภาคบรรยาย และภาคโปสเตอร์ ยังนับเป็นการเผยแพร่ผลงานวิจัยให้นักวิชาการ เจ้าหน้าที่เกี่ยวข้อง นักเรียน นักศึกษา เกษตรกร และผู้สนใจทั่วไปได้รับทราบ อันจะนำไปสู่การนำไปปฏิบัติในไร่นาต่อไป

เนื่องจากในปี 2546 นี้ ครบรอบ 10 ปี แห่งการประชุมวิชาการอารักขาพืชแห่งชาติ คณะกรรมการจัดการประชุมจึงได้กำหนดหัวข้อการประชุมในครั้งนี่ว่า **"หนึ่งทศวรรษแห่งการอารักขาพืชในประเทศไทย"** โดยจัดให้มีการนำเสนอผลงานวิจัยทางด้านอารักขาพืชทั้งภาคบรรยาย

และภาคโปสเตอร์ เหมือนเช่นทุกครั้งที่ผ่านมา พร้อมกันนี้ได้จัดให้มีการบรรยายพิเศษ และอภิปรายในหัวข้อที่น่าสนใจ ได้แก่

การบรรยายพิเศษ

- **โครงการพระราชดำรินพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ** โดยฯพณฯ อำพล เสนาณรงค์ องคมนตรี
- **นโยบายการผลิตสินค้าเกษตรคุณภาพ** โดย นายเนวิน ชิดชอบ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

- **กลยุทธ์เกษตรเชิงพาณิชย์** โดย นายบรรพต หงษ์ทอง ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

การอภิปราย 2 เรื่อง ได้แก่ **GMOs กับความก้าวหน้าทางวิชาการ และ เรื่อง มาตรฐานสินค้าเกษตรไทย** โดยผู้ทรงคุณวุฒิ และมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันดีในวงการ

สำหรับการนำเสนอผลงานวิจัยนั้น ท่านนักวิจัยทั้งหลายยังมีโอกาสส่งหัวข้อผลงานวิจัยให้คณะกรรมการพิจารณาได้จนถึงวันที่ 15 กรกฎาคม 2546

และสามารถส่งบทความวิจัยดังกล่าวได้ภายใน 15 สิงหาคม 2546 ส่วนผลงานวิจัยฉบับเต็มคณะกรรมการให้เวลาท่านได้จัดเตรียมและส่งให้คณะกรรมการพิจารณาผลงานจนถึงวันที่ 30 กันยายน 2546

ติดต่อสอบถามรายละเอียดได้ที่ สมาคมกีฏและสัตววิทยาแห่งประเทศไทย อาคารจักรทอง สำนักวิจัยพัฒนาการอารักขาพืช กรมวิชาการเกษตร ถนนพหลโยธิน จตุจักร กรุงเทพฯ 10900 หรือ โทรศัพท 0-2579-3704, 0-2579-4115 โทรสาร 0-2940-5396

พบกันใหม่ฉบับหน้า

บรรณาธิการ

E-mail : pannee@doa.go.th

พลี ก้าวใหม่การวิจัยและพัฒนาการเกษตร

- วัตถุประสงค์**
- เพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัยและผลการดำเนินงานของหน่วยงานในสังกัดกรมวิชาการเกษตร
 - เพื่อเป็นสื่อกลางสำหรับนักวิจัยกับผู้บริหาร นักวิจัยกับนักวิจัย และนักวิจัยกับผู้สนใจการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นและประสบการณ์ซึ่งกันและกัน
 - เพื่อเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น อันจะเป็นตัวอย่าง หรือเป็นพื้นฐานการวิจัยขั้นสูงต่อไป

ที่ปรึกษา : ฉกรรจ์ แสงรักษาวงศ์ ประสาน วงศาโรจน์ อนันต์ สุวรรณรัตน์ วิโรจน์ แก้วเรือง ประเวศ แสงเพชร

บรรณาธิการ : พรรณนีย์ วิชชาชู
กองบรรณาธิการ : อุดมพร สุพศุตร์ สุเทพ กรุณสมมิตร พนารัตน์ เสรีทวีกุล อังคณา สุวรรณภูฏ มารีกาเร็ต อยู่วัฒนา
ช่างภาพ : วิสุทธิ์ ต่ายทรัพย์ กัญญาณัฐ ไฟแดง วิลาวรรณ ภัทรสิริวงศ์
บันทึกข้อมูล : ธวัชชัย สุวรรณพงศ์ อากรณ ต่ายทรัพย์ วรินทร์ ชีวะหิรัญ
จัดส่ง : พรทิพย์ นามคำ
สำนักงาน : กรมวิชาการเกษตร ถนนพหลโยธิน เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900
โทรศัพท์ : 0-2561-2825, 0-2940-6864 **โทรสาร** : 0-2579-4406
พิมพ์ที่ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด อรุณการพิมพ์ **โทรศัพท์** : 0-2282-6033-4
<http://aroonprinting.com>